

บทที่ 5

ชุมชนในยุคการประมงพาณิชย์ (พ.ศ. 2516-2539)

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งการพัฒนาทางด้านการประมงอย่างแท้จริง ด้วยการสนับสนุนของรัฐและภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับทรัพยากรทางทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ที่มีพลังการผลิตสามารถทำให้ชาวประมงเก็บเกี่ยวผลผลิตทางธรรมชาติได้อย่างทั่วถึง พื้นที่ทางทะเลมีขอบเขตที่ไม่จำกัดชาวประมงจะล่องเรือไปยังพื้นน้ำเพื่อจับสัตว์น้ำได้ทุก ๆ ที่แม้แต่ในท้องทะเลหน้าบ้านยังประเทศข้างเคียง

การแย่งชิงพื้นที่และทรัพยากรทางการประมง

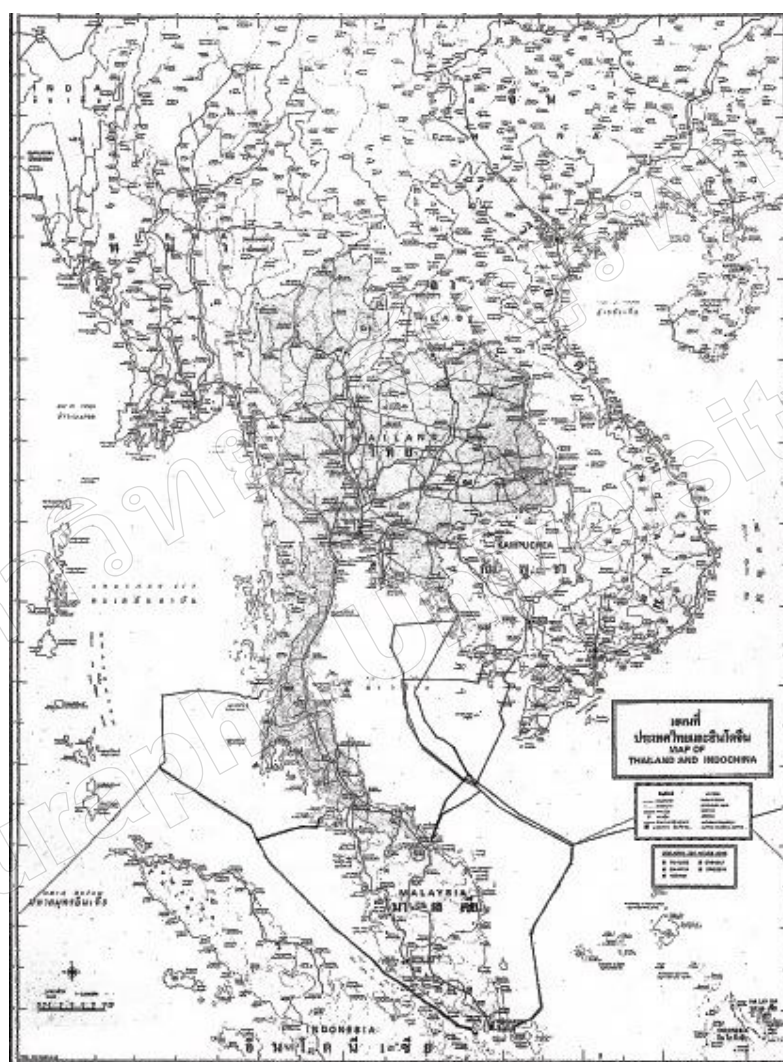
1. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางทะเล

1.1 การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

การปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ประโยชน์ของท้องทะเลจากในอดีตที่เป็นเพียงเพื่อการคมนาคมอย่างเดียว ภายหลังการใช้ประโยชน์จากพื้นน้ำได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะการเดินทางอย่างเดียว ยังมีการใช้ประโยชน์กันในทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศอีกด้วย ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดลากเส้น/ขีดเส้น ลงบนพื้นที่ทางทะเล เพื่อกำหนดขอบเขตซึ่งรวมไปถึงทรัพยากรในทะเลทั้งหมดด้วย ต่อมาได้มีการกำหนดเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ เพื่อกำหนดแบ่งเขตพื้นที่ทางทะเลของรัฐ อันรวมไปถึงทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตด้วยทั้งหมด ผลจากการประกาศเขตดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชาวประมงด้วย (ขจรศักดิ์ เวชการธัญญ์, 2530, หน้า 410-411)

ผลจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะที่แต่ละประเทศได้ทยอยเริ่มประกาศกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม โดยเวียดนามประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยเขตไหล่ทวีปขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2515 ผลจากการประกาศสิทธิดังกล่าวได้ทำให้ เวียดนามได้ขยายพื้นที่อาณาเขตรุกเข้ามาในอ่าวไทย จากการประกาศดังกล่าวจึงทำให้ประเทศไทยต้องรักษาสีทธิ ด้วยการประกาศเขตไหล่ทวีป ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2516 ตามมาด้วยประเทศกัมพูชาที่ได้ประกาศเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งผลจากการประกาศเขตไหล่ทวีปของทั้ง 3 ประเทศนี้ ส่งผลให้เกิดเขตทับซ้อนกันขึ้น และจากการประกาศเขตไหล่ทวีปของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ ได้ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียพื้นที่ทะเลหลวงที่เคยเข้าไปจับสัตว์น้ำและประกอบประมงถึงประมาณ 300,000 ตารางไมล์ และทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรที่

เคยจับได้ถึงปีละ 6-8 แสนตัน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการเดินทางผ่านน้ำที่เมื่อดีสามารถล่องเรือได้โดยเสรี ต้องประสบปัญหาต่อการละเมิดน่านน้ำจึงทำให้ถูกจับกุมไปด้วย ดังในแผนที่ (วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 32-33)

ภาพที่ 12 แผนที่แสดงเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทยและเพื่อนบ้าน (วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 33)

1.2 การกำหนดพื้นที่ชายฝั่งทะเล

การสนับสนุนการประมงของรัฐในช่วงแห่งการพัฒนา ได้นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางด้านทรัพยากรทางทะเลและการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำทะเล รัฐจึงได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำ ระบบนิเวศทางทะเลมากขึ้น จึงได้อาศัยกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อเข้าจัดการและควบคุม รวมทั้งการกำหนดวิธีการทำประมงให้เหมาะสม ได้แก่ การจำกัดขนาดและชนิดของเครื่องมือการทำประมง การจำกัดเขตการประมง (สิทธิพันธ์ ศิริรัตนชัย, 2540, หน้า 228-230)

จากการประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2515 ที่ได้กำหนดมาตรการห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุน เข้ามาทำประกอบการทำประมงและจับสัตว์น้ำทุกชนิด ภายในเขต 3,000 เมตร โดยนับจากขอบน้ำตามแนวชายฝั่งขณะทำการประมง และภายในรัศมี 400 เมตร นับออกไปจากที่ตั้งของเครื่องมือประจำที่ และประกาศของกระทรวงเกษตรฯ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2517 ได้ห้ามประกอบการทำประมงโดยใช้เครื่องมือคราดหอย ทำการประมงภายในเขต 3,000 เมตร (ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.ป., อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ ศิริรัตนชัย, 2540, หน้า 252-255)

ภายหลังการประกาศของรัฐที่ห้ามทำการประมงด้วยเครื่องมืออวนลากและอวนรุนตามแนวชายฝั่งภายในเขต 3,000 ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเขตอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและเป็นที่การทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านซึ่งส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประจำที่ เช่น ลอบ โป๊ะ เป็นต้น ด้วยการกำหนดรัศมี 400 เมตร โดยรอบของที่ตั้งเครื่องมือประจำที่ เนื่องจากเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำได้จำนวนมากจะเข้ามาแล้วลากเอาทรัพยากรสัตว์น้ำไปจนหมดซึ่งรวมทั้งเครื่องมือการทำประมงของประมงพื้นบ้านด้วย (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2543, หน้า 141-147)

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางทะเลด้วยการกำหนดขอบเขตระหว่างรัฐกับการกำหนดเขตอนุรักษ์ชายฝั่งได้ทำให้ชาวประมงประสบปัญหาการประกอบอาชีพ เนื่องจากพื้นที่การทำประมงในเขตน่านน้ำประเทศไทยที่ลดลง ประกอบกับการพัฒนาประมงได้นำไปสู่การจับสัตว์น้ำจนเก

* ตามแนวทางการจัดการประมงของรัฐจะมีแนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรการประมงได้แก่ การจำกัดขนาดและชนิดของเครื่องมือทำการประมง การจำกัดเขตทำประมง การปิดฤดูกาลสำหรับทำประมง การจำกัดขนาดและน้ำหนักของสัตว์น้ำ ห้ามจับสัตว์น้ำชนิดใกล้สูญพันธุ์ จากจำนวนของหน่วยทำประมง การกำหนดส่วนแบ่งหรือโควตา แต่ผู้วิจัยจะเลือกเอาเฉพาะการจัดการของรัฐที่มีผลกระทบต่อพื้นที่การทำประมงมาเพื่อพิจารณาเท่านั้น

ศักยภาพการผลิตของระบบธรรมชาติ ได้ทำให้ชาวประมงต้องมีการปรับเปลี่ยน/ปรับปรุงปัจจัยการผลิตทางการประมง

2. การลดบทบาทของรัฐกับการประมงทางทะเล

บทบาทของรัฐด้านการประมงภายหลัง พ.ศ. 2516 ได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากช่วงแรก ที่รัฐมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานพัฒนาประมงจนนำไปสู่การขยายตัวอย่างรวดเร็ว รัฐเริ่มมีการปรับจากการสนับสนุนและส่งเสริมให้แก่ชาวประมงจากการที่จับสัตว์น้ำที่เป็นจำนวนมาก ค่อย ๆ ลดลง และเริ่มหันไปสู่การสนับสนุนและให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องจาก ผลผลิตทางการประมงแทน เช่น การส่งเสริมการแปรรูปสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมประมงที่เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง และในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมง ได้แก่ กิจกรรมผลิตน้ำแข็งเกล็ด กิจกรรมห้องเย็น การสนับสนุนทางการตลาดให้แก่บริษัทส่งออกอาหารทะเลแช่แข็งและอาหารกระป๋อง การปรับปรุงมาตรฐานผลิตผลประมง การรักษาคุณภาพสินค้า ตลอดจนการเจรจาเพื่อขอผ่อนผันการนำเข้าสินค้ากับต่างประเทศ (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2543, หน้า 38)

ภายหลังจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะและการทำประมงมากจนเกินศักยภาพผลิตของทะเลที่ได้ปรากฏเป็นภาพที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งในด้านการขาดแคลนพื้นที่การทำประมง ประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำได้ลดลง ความเสื่อมโทรมและการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำจึงเป็นสาเหตุให้รัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทแก้ไขปัญหาเหล่านี้มากขึ้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2543, หน้า 43-48)

2.1 การสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำจากน่านน้ำทั้งภายในและภายนอกอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และเต็มขีดความสามารถในการผลิตของทรัพยากรสัตว์น้ำแต่ละชนิด เพื่อเพิ่มหรือรักษาระดับผลผลิตเอาไว้ ด้วยวิธีการส่งเสริมให้น้ำสัตว์น้ำส่วนที่ยังใช้ประโยชน์น้อยหรือยังไม่ถูกใช้ประโยชน์มาใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ ฐานคิดดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญทางด้านเศรษฐศาสตร์การประมง รวมถึงผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการประมงทั้งในระดับในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดที่นำไปสู่การจัดการทรัพยากรการประมงเพื่อให้ได้ศักยภาพการผลิตสูงสุด (Maximum sustainable yield) ด้วยหลักการตามแนวคิดนี้ถือว่าถ้าหากจับต่ำกว่าระดับ MSY จะเป็นการสูญเสียทรัพยากรสัตว์น้ำโดยเปล่าประโยชน์ เพราะอย่างไรก็ตาม สัตว์น้ำก็จะตายไปเองตามธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ถ้าหากจับมากเกินไปก็จะเป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำ ดังนั้นจึงต้องจับให้อยู่ในระดับ MSY เพื่อรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในระดับ ที่จะขยาย

แพร่พันธุ์ และอีกแนวคิดหนึ่งในการใช้มาตรการเพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงสุด (Maximum economic yield) หรือย่อว่า MEY แนวคิดสำคัญดังกล่าวนี้มีได้คำนึงถึงเฉพาะสัตว์น้ำอย่างเดียวนั้น หา ยังพิจารณาถึงการให้ทรัพยากรตามหลักเศรษฐศาสตร์ โดยพิจารณาจากแรงงาน ทุน และอุปกรณ์ การทำประมงต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้นทั้ง 2 แนวคิด MSY และ MEY จึงเป็นแนวคิดหลักที่กำหนดให้รัฐจะต้องทำการหาปริมาณศักยภาพการผลิตสูงสุด (MSY) ของตนเพื่อรักษาปริมาณสัตว์น้ำ และจะต้องส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเต็มที่ ซึ่งทั้ง 2 แนวคิดดังกล่าวนี้มักถูกนำมาใช้เป็นหลักคิดเพื่อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการประมง เช่น การวางแผนเพื่อควบคุมจำนวนเรือประมงของหน่วยงานรัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

2.2 การอนุรักษ์ พื้นฟู และแก้ปัญหาคความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ การออกระเบียบข้อบังคับและมาตรการควบคุมการทำประมง เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำอาจส่งผลให้ระดับการผลิตสัตว์น้ำของประเทศไม่สามารถขยายตัวตามที่ต้องการได้ กฎระเบียบที่สำคัญได้แก่ การออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2515 ห้ามใช้เครื่องมืออวนลากชนิดมีถุและเครื่องมืออวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงภายในเขตระยะ 3,000 เมตร นับจากขอบน้ำตามแนวชายฝั่ง ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2517 ห้ามเครื่องมือคราดหอยทุกชนิดที่ใช้กับเรือยนต์ประมงในเขตระยะ 3,000 เมตรนับจากขอบน้ำแนวชายฝั่ง ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฉบับลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 ห้ามใช้เครื่องมือสำหรับดูดแร่ในทะเลมาทำการประมง เพราะเครื่องมือชนิดนี้จะดูดเอาสัตว์น้ำวัยอ่อนและอาหารของสัตว์น้ำตามผิวดินได้ทะเลขึ้นมาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก จากประกาศดังกล่าวได้นำไปสู่ผลกระทบต่อชาวประมง 2 ประการ คือ พื้นที่การประกอบประมงพาณิชย์ลดลงอีกจากเดิมที่สูงสูญเสียพื้นที่ทางทะเลจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน และการนำไปสู่ความขัดแย้งของชาวประมงพาณิชย์และชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบประมงในพื้นที่ 3,000 เมตร เนื่องจากประมงพาณิชย์ซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่จะเข้ามาจับสัตว์น้ำในเขตที่ทางราชการได้ประกาศห้ามไว้

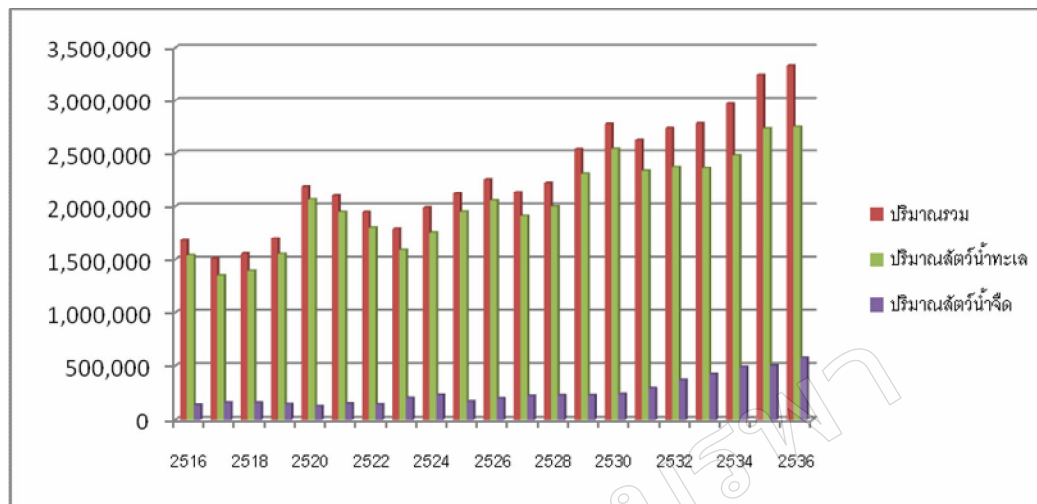
2.3 การส่งเสริมการเพาะเลี้ยง ภายหลังความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำทางทะเลได้เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการประมงด้านอื่น ๆ ก็ประสบปัญหาเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อปริมาณการผลิตสัตว์น้ำโดยรวมของประเทศลดลง รัฐจึงได้ปรับมาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงมากขึ้น ดังในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่กำหนดว่าจะต้องได้สัตว์น้ำจากการเพาะเลี้ยงไม่ต่ำกว่า 3.8 ล้านตัว โดยเฉพาะการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลและสัตว์น้ำ

กร่อย ส่งผลทำให้การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลได้ขยายตัวอย่างมาก กระทั่งกลายมาเป็นสินค้าออก จนทำให้ประเทศไทยเป็นผู้นำในฐานะผู้ส่งออกสัตว์น้ำในลำดับต้น ๆ ไปได้ รัฐจึงได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมการเลี้ยงกุ้ง ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเทคนิคการเลี้ยงและการแก้ปัญหาหรือป้องกันน้ำเสียในบ่อกุ้ง

3. การล่มสลายของทรัพยากรทางทะเล

การจับสัตว์น้ำทางทะเลในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า ได้มีการใช้ทรัพยากรทางทะเลมากเกินไปจนกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรแต่ละประเภท จนทำให้ทรัพยากรได้เสื่อมลง ความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีมาก็จะลดลง จนในที่สุดการจับสัตว์น้ำก็จะไม่คุ้มกับการลงทุน ดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ สามารถสังเกตเห็นได้จากขนาดเฉลี่ยของสัตว์น้ำแต่ละชนิดที่มีขนาดเล็กลง องค์ประกอบของชนิดสัตว์น้ำของประชากรสัตว์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป และอัตราการจับต่อหน่วยการลงแรงจะลดลง ดังจะเห็นได้จากการจับปลาฉลามอย่างปลาลังในฝั่งทะเลอันดามันมีการจับจนเกินศักยภาพการผลิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ในจำพวกปลาทูแขกและปลาลังหลังเขี้ยวก็ได้มีการจับจนเกินศักยภาพการผลิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และในทรัพยากรของสัตว์ทะเลหน้าดิน เช่น ปลาเบ็ด กุ้งทะเล และหมึก พบว่ามีปริมาณการจับโดยเรืออวนลากในอ่าวไทยสูงเกินศักยภาพการผลิตมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2524 มีปริมาณการจับสัตว์ทะเลหน้าดินประมาณ 990,000 เมตริกตัน ซึ่งสูงกว่าศักยภาพการผลิตสูงสุดที่ได้ประเมินไว้ร้อยละ 31 และปริมาณการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมืออวนลากสูงเกินกว่าอัตราที่ศักยภาพการผลิตถึงร้อยละ 82 (ขจรศักดิ์ เวชการรัตน์, 2530, หน้า 409; ชลิตา บัณฑุงศ์, 2543, หน้า 41)

ประเภทของสัตว์น้ำและปริมาณสัตว์น้ำ ที่จับได้ในประเทศมีปริมาณที่ลดลง สัตว์น้ำส่วนใหญ่จะมีขนาดที่เล็กลงกว่าในยุคแรกของการประมง ผลจากการจับสัตว์น้ำได้จำนวนลดลงทำให้ชาวประมงปรับปรุงเครื่องมือของตัวเองเพื่อให้สามารถจับสัตว์น้ำได้มากขึ้นคือ การลดขนาดตาอวนลง จนทำให้ปลาบางชนิดลดจำนวนลง เช่น ปลาหางกึ่ง ปลาจารเม็ดเทา ปลาใบขนุน ปลากระพงสีทอง ปลากระพงแดง ปลาเหล่านี้ได้หายไปจากชายทะเลอ่าวไทย ปลาจารเม็ดขาว ปลาจารเม็ดดำก็มีปริมาณที่ลดลงและมีขนาดที่เล็กมาก ปริมาณของสัตว์น้ำที่จับได้ในประเทศก็ลดลง

ภาพที่ 13 ผลผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2516-2536 (งานสถิติ การประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2527)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทย ไม่ได้ลดจำนวนลงแต่อย่างใด แต่กลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสถานการณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำที่เสื่อมลงหาพิจารณาตามรายปีจะเห็นได้ว่าปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี สาเหตุที่ทำให้ปริมาณการจับสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้นมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการประมง 2 ประการ คือ ชาวประมงปรับตัวออกไปจับสัตว์น้ำนอกชายทะเลอ่าวไทยมากขึ้น เช่น การร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อจับสัตว์น้ำในเขตของประเทศเพื่อนบ้านเช่น กัมพูชา มาเลเซีย เป็นต้น หรืออาจล่องทะเลไกลไปจับปลาในพื้นที่ท้องทะเลสากล และการเข้ามาสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทะเลและสัตว์น้ำกร่อยของรัฐ ดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ต่อมาได้มีการขยายตัวการเพาะเลี้ยงโดยเฉพาะกุ้งทะเลได้มีการเติบโตอย่างมาก (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2543, หน้า 46-47)

ผลกระทบทางด้านทรัพยากรได้ส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจการประมงของชุมชนปากน้ำประแสโดยตรง ชาวประมงเริ่มใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการออกไปจับสัตว์น้ำ ออกไปจับในพื้นที่ไกล ๆ มากขึ้น สิ่งดังกล่าวได้ทำให้ชาวประมงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจับสัตว์น้ำ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของปัจจัยการผลิตที่จะต้องมีความทันสมัยมากขึ้น เรือที่มีขนาดใหญ่รองรับกับการเดินทางที่เป็นระยะยาวนาน เป็นต้น จากการสัมภาษณ์

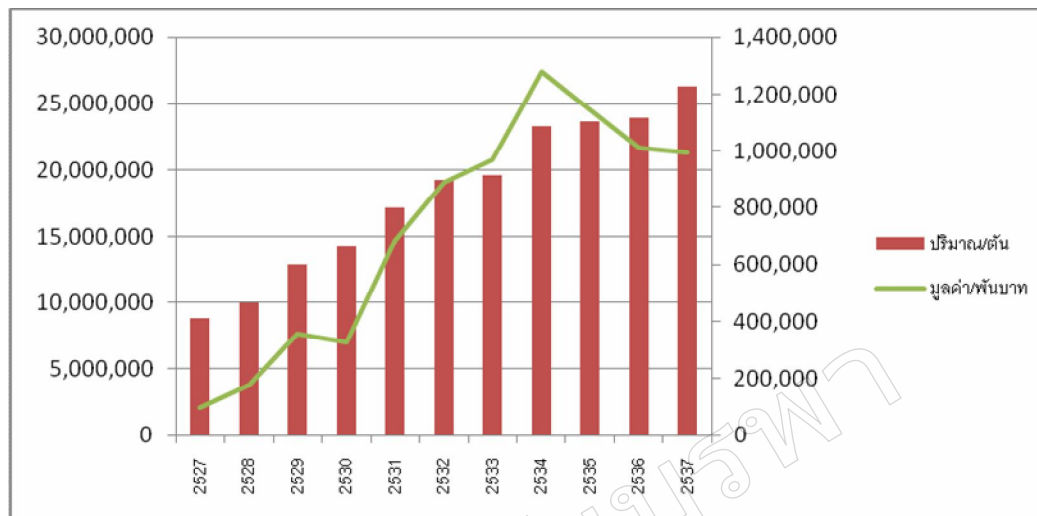
“เมื่อก่อนออกเรือไปเช้า เย็นก็กลับมาได้ปลาเต็มลำเรือทุกครั้ง แต่เดี๋ยวนี้ต้องออกไปที่เป็นระยะเวลานาน ๆ ถ้าได้ปลากลับมาน้อยก็ไม่คุ้ม” (ชัชวาล เจริญพร, สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2554)

ในช่วงต้นจะเห็นได้ว่าในช่วงดังกล่าวชาวประมงได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการของตนเอง การจับสัตว์น้ำของชาวประมงจะสะท้อนวิธีคิดแบบเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การจับทรัพยากรสัตว์น้ำจะต้องพิจารณาถึงต้นทุนกับผลที่ได้รับทางเศรษฐกิจจากการที่ชาวประมงได้ ลงแรง ลงทุน ไปกับการออกทำประมงในแต่ละครั้ง

4. การเติบโตของอุตสาหกรรมทางการประมง

จากการสูญเสียพื้นที่ทางทะเลจากการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐบาลซึ่งหมายความว่าไปถึงการสูญเสียพื้นที่ทางการประมง ประกอบกับทรัพยากรของสัตว์น้ำที่ลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจากการประกอบประมงที่เกินศักยภาพการผลิตของท้องทะเล ขณะที่รัฐก็เปลี่ยนบทบาทหันไปสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทนที่การสนับสนุนการประมงทางทะเล สถานการณ์ดังกล่าวกับสวนทางกันความต้องการทางด้านการตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ จากกาขยายตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกจะเห็นได้ว่า หนึ่งในแผนของโครงการประการหนึ่งคือการส่งเสริมอุตสาหกรรมประมงขนาดใหญ่ การส่งเสริมอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการพัฒนาการท่องเที่ยว การขยายตัวที่ตามมากับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกคือ โรงงานอุตสาหกรรม ทั้งที่เป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ โรงงานปลาป่น โรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง โรงงานยางพารา โรงงานผลไม้กระป๋อง เป็นต้น (นิวัชร, 2534, หน้า 26-34)

จากการสำรวจสัมภาษณ์ประมงทะเล ในช่วงปี พ.ศ. 2528 และข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการทางการประมงอื่น ๆ มีผู้ประกอบการทั้งสิ้นประมาณ 18,000 ราย ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมประมงกว่า 70,000-80,000 อัตรา การเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมประมง ก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้นดังในตาราง (จุมพล นาคะลักษณ และศิริลักษณ สุวรรณรังษี อ้างถึงใน ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 2530, หน้า 487-488)

ภาพที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าสัตว์น้ำและปริมาณสัตว์น้ำขายออกของประเทศไทย พ.ศ. 2527-2537 (งานสถิติการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2527)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าภายหลังการเกิดขึ้นของโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมสัตว์น้ำสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังของพุทธศักราช 2534 เป็นต้นไป จะพบว่าแนวโน้มการส่งออกสินค้าจากอุตสาหกรรมสัตว์น้ำสูงขึ้นถึงแม้ในบางปีสัดส่วนของปริมาณของสัตว์น้ำกับราคาอาจไม่สัมพันธ์กันบ้างทั้งนี้ กลไกทางด้านราคาผลผลิตยังต้องสัมพันธ์อยู่กับราคาของตลาดในระดับมหภาค

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวชาวประมงจึงถูกผลักดันให้เข้าอยู่ติดกับระบบทุนเพิ่มมากขึ้น นายทุนเรือประมงจำเป็นต้องขยายขนาดของเรือประมง ปรับปรุงเครื่องมือจับสัตว์น้ำรวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางการประมง เพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมสัตว์น้ำที่มีปริมาณจำกัด การลงทุนในการต่อเรือประมงและติดตั้งเครื่องมือแล้ว ต้นทุนที่สำคัญและเป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ของรายจ่ายในการออกเรือประมง เรือประมงที่มีขนาดใหญ่จะมีความต้องการน้ำมันที่สูงมา บางลำอาจมีความต้องการน้ำมันเชื้อเพลิง ประมาณเดือนละ 40,000 ลิตร เมื่อพิจารณาความต้องการน้ำมันเชื้อเพลิงใน 1 เดือนของกิจการประมงทั้งหมดจะสูงถึง 35 ล้านลิตร ภายหลังการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้าน ราคาน้ำมันในตลาดโลกก็เพิ่มสูงขึ้นอีก เนื่องจากการลงแรงทำประมงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับค่าใช้จ่ายของน้ำมัน ถ้าหากมีการลงแรงประมงที่มีจำนวนชั่วโมงมากเท่าไรและมีจำนวนวันมาก ชาวประมงก็จะเสียค่าใช้จ่ายต้นทุนน้ำมันสูงขึ้น ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวก็ยังไปสัมพันธ์อยู่กับค่าใช้จ่ายซ่อมบำรุงอุปกรณ์เรือประมง ดังนั้น

ต้นทุนของน้ำมันเรือประมงเป็นปัจจัยหลักของการออกเรือจับสัตว์น้ำ สถานการณ์ราคาน้ำมันสูงขึ้นทำให้ชาวประมงต้องแบกรับภาระต้นทุนการผลิตที่สูงมากยิ่งขึ้น (บุญเลิศ ผาสุก, 2530, หน้า 326; สมหญิง เจริญไตรรัตน์, 2522, หน้า 3-9)

5. การปรับตัวเพื่อการแย่งชิงทรัพยากรสัตว์น้ำ

การทำประมงในยุคแห่งการแย่งชิงทรัพยากรสัตว์น้ำ จะมีการลงทุนที่มีมูลค่าสูงมาดเรือประมงบางลำอาจมีมูลค่าการลงทุนมากกว่า 5 ล้านบาทขึ้นไป จากการสูญเสียพื้นที่ทำการประมงจึงทำให้ชาวประมงบางส่วนหันหัวเรือกลับมาทำการประมงในเขตหวงห้าม เรือประมงขนาดใหญ่ในพื้นที่อื่นก็เข้ามาประจําการในท้องทะเลไทยและเข้ามาลักลอบจับปลาในเขต 3,000 เมตร บริเวณชายทะเลหน้าบ้าน ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์และเขตประกาศห้ามจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประเภทย่อยทำลาย การเข้ามาทำการประมงของเรือขนาดใหญ่ได้เข้ามาลากอวนจับสัตว์น้ำในพื้นที่ส่งผลให้มีการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำรวมถึงหน้าดินอันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำได้ทะเล เชื้อหญ้าอ่อนและปะการัง ซึ่งในหลายครั้งที่มีการต่อสู้ปกป้องพื้นที่ชายทะเลหน้าบ้านระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับเรือประมงอวนลากขนาดใหญ่จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2543)

การปรับตัวของชาวประมงที่ออกประจําการในพื้นที่ของท้องทะเลที่ไกลมากขึ้น ได้แก่ การประจําการประมงในเขตของพื้นที่ทะเลหลวงหรือการร่วมมือทำประมงกับต่างประเทศ (Joint venture) การปรับตัวของชาวประมงโดยส่วนใหญ่จะขยายขนาดของเรือเพื่อออกไปจับสัตว์น้ำในน่านน้ำของต่างประเทศ ภายใต้การทำข้อตกลงการจับสัตว์น้ำกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย เวียดนาม กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวชาวประมงจะต้องยอมรับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่ได้ทำความเข้าใจ ซึ่งการติดต่อผ่านพ่อค้าคนกลาง (แปปลา) ที่มีเครือข่ายอยู่ในต่างประเทศ เพื่อขอใบอนุญาตทำการประมงของไทยหรือได้มาจากพ่อค้าคนกลางในต่างประเทศที่ได้ขอใบอนุญาตทำการประมงในประเทศของตนเองได้แล้วนำใบอนุญาตมาจำหน่ายหรือให้เช่าแก่พ่อค้าคนกลางในประเทศไทย

ลักษณะการทำประมงแบบร่วมมือกับต่างประเทศ ได้ก่อให้เกิดคู่แข่งแบบใหม่เพิ่มขึ้น การเปิดพื้นที่ทำการประมงร่วมกันแบบเสรี ได้ส่งผลก่อให้เกิดการจับปลาที่มีอยู่จนหมด โดยที่ไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา ด้วยทัศนคติเชิงพื้นที่ว่า “ทะเลบ้านเขา ไม่ใช่ทะเลบ้านเรา” วิธีคิดเชิงพื้นที่ดังกล่าวได้นำไปสู่กระบวนการจับสัตว์น้ำที่เข้มข้น จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชายฝั่งที่เป็นเจ้าของพื้นที่และชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ ดังเช่นรูปแบบการทำประมงระหว่างไทยและอินเดียในลักษณะของการขายใบอนุญาตจับปลาในเขตน่านน้ำอินเดียให้กับธุรกิจ

ประมง ภายใต้สัญญาการทำประมง 3 ปี ฝ่ายไทยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด และแบ่งผลประโยชน์ให้กับอินเดีย 20 เปอร์เซ็นต์ รวมถึงพ่อค้าคนกลางด้วย 5 เปอร์เซ็นต์ เรือประมงไทยได้มุ่งหน้าเข้าสู่่านน้ำอินเดียภายหลังจากการจับปลาในแหล่งอื่นจนหมดสิ้น การจับปลาเพื่อการทำรายได้สูง ๆ ในระยะสั้นจึงไม่จำเป็นต้องสนใจต่อสภาพแวดล้อมทางทะเล ผลดังกล่าวจึงกลายเป็นความขัดแย้งต่อผู้เรียกร้องของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่สูญเสียทรัพยากรสัตว์น้ำของตน (วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 87-88; วิชญ์ ปัญญากุล, 2547, หน้า 177-181; ชาวประมง, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2556)

การออกทำการประมงนอกน่านน้ำโดยผิดกฎหมาย คือการทำประมงในเขตพื้นที่ประเทศอื่น ได้แก่การลักลอบการทำประมงในส่วนของน่านน้ำประเทศพม่า บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซียและอินโดนีเซีย เนื่องจากการลักลอบการทำประมงเรือประมงไม่จำเป็นที่จะต้องเสียค่าสัมปทานให้กับเจ้าของประเทศ เนื่องจากการลงทุนในการทำประมงที่มีมูลค่าสูงและไม่สามารถเข้าทำการประมงในเขตน่านน้ำของประเทศไทยได้เพราะไม่คุ้มกับการลงทุน การเข้าทำการประมงแบบผิดกฎหมายคือการเสี่ยงเพื่อเข้าประจําการช่วงชิงทรัพยากรสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด และผลตอบแทนที่ค่อนข้างสูง ดังเช่น การช่วงชิงพื้นที่ตามแนวในส่วนที่คาบเกี่ยวกันในส่วนของน่านน้ำของพม่า มาเลเซีย เมื่อถูกไล่จับก็จะพยายามหลบหนีเข้ามายังในเขตพื้นที่ของท้องทะเลไทย กลุ่มการทำประมงแบบลักลอบเหล่านี้บางส่วนอาจมีการปรับตัวตัดสินใจเข้าสู่การทำประมงภายใต้สัญญาหรือข้อตกลงกับต่างประเทศได้โดย ผ่านนายหน้าแพปลาหรือพ่อค้าคนกลาง (วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 87-88; ชาวประมง, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2556)

การขยายลงทุนทางด้านการประมงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวประมงต้องปรับตัวไปในทิศทางต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำประมงและเพิ่มประสิทธิภาพในการแย่งชิงทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีปริมาณลดลงในทะเล ได้นำมาสู่วิธีการผลิตที่ชาวประมงต้องพึ่งพาระบบทุนมากขึ้น การขยายการลงทุนในปัจจุบันการผลิตและต้นทุนในการออกเรือ รวมทั้งการติดต่อดำเนินการร่วมมือทำการประมงกับต่างประเทศ นายทุนประมงและชาวประมงจะต้องพึ่งพิงอยู่กับระบบแพปลา ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนประมงและชาวประมงที่มีต่อแพปลานั้นเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบของระบบนายทุนและแรงงาน

* โปรดอ่านเพิ่มเติมใน ปลาหายไปไหน? สาเหตุและผลกระทบจากการทำการประมงเกินขีดจำกัด ในบทที่ 7 รวมแรงต่อสู้การร่วมทุนอินเดียต่อต้านอวนข้ามชาติ หน้า 177-188

โรงงานอุตสาหกรรมแห่งท้องทะเล

ภายใต้โครงสร้างใหญ่ของระบบการประมงทั้งหมดที่ประกอบไปด้วย นายทุนเรือประมง และชาวประมงที่มีหน้าที่หาผลผลิตสัตว์น้ำมาส่งต่อแก่กลุ่มนายทุนแปปลาที่ทำหน้าที่รวบรวมผล เพื่อส่งต่อยังโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและระบบตลาด ท่ามกลางวิกฤติทางด้านทรัพยากร การประมงในประเทศไทยผนวกกับความเปล่าเปลี่ยวของนายทุนเรือประมงและกลุ่มนายทุน ประมงขนาดเล็ก ที่เปรียบเสมือนถูกทอดทิ้งให้ลอยคออยู่กลางทะเลในยุคนี้ ระบบแปปลาคือขอนไม้ขนาดใหญ่ที่จะช่วงให้นายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็ก ให้สามารถประกอบ กิจการประมงของตนเองได้ การเข้าสู่การเป็นเกี่ยวเรือหรือลูกแพกลายเป็นเรื่องปกติที่ชาวประมง ในชุมชนปากน้ำประแสเข้าร่วมผืนตนเองจากนายทุนเรือประมงหรือชาวประมง ให้กลายเป็นแรงงาน ในอุตสาหกรรมแห่งท้องทะเล

1. การก่อรูปของนายทุนแปปลา

จากพ่อค้าคนกลางที่รวบรวมผลผลิตทางการประมงส่งออกตลาดและสนับสนุน การประกอบกิจการให้กับบรรดาชาวประมงในสังกัดของตนเอง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ทรัพยากรทางทะเล ทำให้บรรดาพ่อค้าคนกลางทางการประมงต้องปรับตัวเพื่อให้ตัวเองสามารถ ทำการผลิตซ้ำได้ การดึงผู้ประกอบการประมงเข้ามาให้อยู่ภายใต้การกำกับของระบบเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการมีชาวประมงในสังกัดจำนวนมากจะทำให้ แปปลาที่มีผลผลิตเพื่อส่งออกสู่ตลาดได้ อย่างสม่ำเสมอ แปปลาจึงมีการสนับสนุนทุนเศรษฐกิจให้แก่บรรดาชาวประมงเพื่อเข้าสู่สนามแข่ง ขันในท้องทะเล ประกอบกับการสร้างทุนทางสังคมเพื่อขยายเครือข่ายของตนเองให้ครอบคลุมไปสู่ ชาวประมงและดึงดูดเข้าสู่การเป็นแรงงานในโรงงานขนาดใหญ่ของตนเอง

1.1 การสนับสนุนทุนทางเศรษฐกิจ

การเพิ่มพลังการผลิต ทางการประมงในเชิงพาณิชย์สามารถจำแนกได้ 2 ส่วน ด้วยกันคือ ปัจจัยการผลิตที่เป็นต้นทุนคงที่ เนื่องจากกิจการประมงมีอัตราต้นทุนส่วนนี้ค่อนข้างสูง เนื่องจากการลงทุนกิจการเพื่อขยายขนาดของเรือประมงให้มีขนาดใหญ่ขึ้นสามารถออกทำการ ประมงในท้องทะเลได้ไกลและยาวนานมากขึ้นเก็บผลผลิตทางทะเลได้เป็นจำนวนมากขึ้น เรือที่มี ขนาดใหญ่สามารถออกประจำการประมงน่านน้ำของต่างประเทศหรือบริเวณเขตทะเลหลวงได้นา มากขึ้น มีการปรับปรุงการแช่แข็งจากเดิมที่เป็นน้ำแข็งธรรมชาติได้มีการนำเครื่องทำความเย็นใ การรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ ด้วยการแช่แข็ง (Freezing) และแช่เย็น (Chilled) เข้าไปใช้ในเรือประมง มีการนำเอาระบบแช่ปลาด้วยน้ำเย็น (น้ำแข็งผสมเกลือเจือจาง) ใส่ถังพลาสติก (Brine chilled tank) เพื่อรักษาคุณภาพของปลาแทนการแช่แข็งในกะบะไม้หรือถังพลาสติก ที่เคยใช้อยู่ก่อนใน

เรือที่มีขนาดกลางและขนาดเล็ก การรักษาคุณภาพสัตว์น้ำให้มีความสดอยู่เสมอและ มีความสะอาดขึ้น ทำให้สินค้าสามารถจำหน่ายได้ราคาดีเพื่อชดเชยกับปริมาณในการจับสัตว์ ที่ลดลง (สมหญิง เจริญไตรรัตน์, 2522, หน้า 2; วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 39)

เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำส่วนใหญ่ ได้มีการปรับปรุงให้ประสิทธิภาพสูง สามารถแย่งชิงและจับสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมาก เป็นการใช้เครื่องมืออวนลาก อวล้อม อวนลอยและอวนติดตา มีการลดขนาดของตาอวนเพื่อเพิ่มปริมาณ เนื่องจากสัตว์น้ำที่จับได้ในช่วงนี้ เป็นสัตว์น้ำทั้งที่เป็นสัตว์หน้าดินและผิวน้ำ โดยส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็ก ดังในคัมภีร์

“ตาอวนมีขนาดเล็กนิดเดียวปลาตัวเล็กตัวน้อยก็จับได้หมด โดยเฉพาะอวนลาก บริเวณก้นถุ้งในขณะที่ถูกกลาก ตาอวนก็จะมีแรงต้านน้ำทำให้ตาอวนบริเวณก้นถุ้งก็เล็กลงไปอีก ไม่เหลือหรอก” (ไชยรัตน์ เอื้อตระกูล, คัมภีร์, 26 กรกฎาคม 2555)

เทคโนโลยีสมัยใหม่ จากเดิมวิธีการหาสัตว์น้ำในอดีตที่อาศัยประสบการณ์ จากกาสังเกตการณ์ดูที่พื้นผิวของท้องน้ำทะเลหรือการดำน้ำฟังเสียงของปลา สามารถคาดคะเนถึงปริมาณของปลาได้อย่างแม่นยำ และการเดินเรือก็อาศัยประสบการณ์ด้วยการดูดาวและความเชี่ยวชาญในการคำนวณด้วยเข็มทิศเป็นหลัก วิธีการดังกล่าวไม่สามารถถูกนำมาปรับใช้ได้ในยุคนี้ จึงได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยี เข้ามาติดตั้งภายในเรือประมงสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นเครื่องมือเครื่องช่วยในการเดินเรือ แสดงการเดินทางของเรือ แต่ ละลำ ได้แก่ เรดาร์ (Radar) เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเดินเรือและหาตำแหน่งที่อยู่ของเรือประมง เครื่องหาตำแหน่งเรือผ่านดาวเทียม (Satellite navigator) เนื่องเป็นการออกทำการประมงในท้องทะเลที่เป็นระยะไกลและในบางพื้นที่ที่เรืออาจไม่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่จำเป็นจะต้องอาศัยอุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเครื่องมือหลักที่ช่วยในการเดินเรือ กลุ่มที่สอง เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการค้นหาสัตว์น้ำ เครื่องมือประเภทนี้จะทำการค้นหาสัตว์น้ำที่อยู่ในท้องทะเล ซึ่งจะบอกถึงปริมาณของสัตว์น้ำ ระยะความลึกที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ ได้แก่ เครื่องหาฝูงปลาระบบ โซนาร์ (Sonar) เครื่องหาฝูงปลาและหยั่งความลึกของทะเล (Fish finder & Echo sounder) และกลุ่มสุดท้ายคือ เครื่องมือประเภทสื่อสารแบบต่าง ๆ เครื่องมือเหล่านี้จะมีไว้เพื่อทำการติดต่อระหว่าง ชาวประมงกับชายฝั่งเพื่อรายงานความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าในการจับสัตว์น้ำ และการติดต่อระหว่างชาวประมงในเครือข่ายด้วยกัน เพื่อรายงานถึงสภาพท้องทะเล ที่อยู่ของสัตว์น้ำ เพื่อให้เรือประมงในเครือข่ายที่อยู่ใกล้พื้นที่สัตว์น้ำเหล่านั้นเข้าประจำการและจับสัตว์น้ำ และการใช้วิทยุเพื่อรับฟังข่าวสารบนภาคพื้นชายฝั่ง รายงานสภาพอากาศในท้องทะเล

เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ติดตั้งอยู่บนเรือประมงในช่วงเวลานี้จะทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการ เนื่องจากเครื่องมือระบบโซนาร์และเครื่องมือเพื่อหยังความลึกของทะเล (Echo sounder) จะเป็นเครื่องมือที่บอกพิกัดของฝูงปลา ปริมาณของฝูงปลาและความลึกที่ปลาฝูงนั้นได้ว่ายอยู่ ซึ่งจะบอกพิกัดด้วยตำแหน่งของดาวเทียม แสดงขึ้นบนจอเรดาร์ ดังนั้นเมื่อเครื่องมือหาสัตว์น้ำจับพิกัดของปลาทะเลได้ จะแสดงผลบนจอเรดาร์ ได้ทั้งเรือก็จะประเมินปริมาณของสัตว์น้ำแล้วพิจารณาถึงความคุ้มค่าในทางเศรษฐกิจต่อการแล่นเรือตามฝูงปลา การลงอวน ในแต่ละครั้งซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนผันแปรเป็นจำนวนมาก

การขอรับการสนับสนุนจากแพปลาในส่วนของการลงทุนในครั้งแรก นายทุนเรือประมงหรือนายทุนประมงขนาดเล็ก อาจเป็นการลงทุนเพิ่มเติมเองในบางส่วนซึ่งเป็นส่วนใหญ่ เช่น นายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็ก อาจลงทุนด้วยทุนส่วนตัว 80 เปอร์เซ็นต์และอีก 20 เปอร์เซ็นต์ จะขอรับการสนับสนุนจากระบบแพปลา หรืออาจมีลักษณะการลงทุน 50 เปอร์เซ็นต์จากบรรดาชาวประมง อีก 50 เปอร์เซ็นต์แพปลาจะเป็นผู้ลงทุนให้ ทั้งนี้ลักษณะการลงทุนร่วมกันอาจไม่แน่นอนและตายตัว อาจมีปัจจัยบางอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ เช่นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างนายทุนเรือประมงหรือนายทุนประมงขนาดเล็กกับนายทุนแพปลา หรือความสามารถในการจับสัตว์น้ำที่เก่งกาจ สามารถปลดหนี้กับแพปลาได้อย่างรวดเร็ว

ต้นทุนอีกประเภทหนึ่งที่เป็นรายจ่ายในการดำเนินการออกจับสัตว์น้ำ โดยในแต่ละครั้งที่เริ่มต้นในการออกเรือประมง ต้นทุนบางชนิด เช่น น้ำมันจะสัมพันธ์อยู่กับช่วงระยะเวลาในการทำประมงหากเรือประมงระยะเวลาออกทำการประมงแต่ละครั้งที่ใช้เวลาเพิ่มขึ้นต้นทุนส่วนนี้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ค่าใช้จ่ายการออกเรือทำการประมงประกอบไปด้วย

ค่าตอบแทนของลูกเรือ ประกอบไปด้วย เงินเดือนและส่วนแบ่งที่คำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของเรือประมงว่าเป็น เรืออวนลากหรือเรืออวนล้อม และทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับนายทุนเรือประมงและได้แก่แต่ละคนด้วย ระบบการแบ่งกำไรตามอัตราส่วนหรือส่วนแบ่งนั้น รายได้ที่ได้จากการขายปลาในแต่ละเที่ยวภายหลังถูกหักต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ ที่เหลือก็จะเป็นกำไรที่จะนำมาแบ่งกันระหว่างนายทุนเรือประมง ได้ทั้งและสมาชิกในเรือ เช่น อาจมีการแบ่งระหว่างเจ้าของเรือกับได้กำไรในอัตรา 6 : 4 คือ เจ้าของเรือ 6 ส่วนและได้กำไร 4 ส่วน ค่าตอบแทนสำหรับลูกเรือนายทุนเรือประมงหรือนายทุนประมงขนาดเล็ก จะเป็นผู้รับภาระรายจ่ายค่าตอบแทนให้กับลูกเรือภายหลังการนำผลผลิตมาขายให้กับแพปลาและหักลบกลบหนี้กันเรียบร้อยแล้ว (สมหญิง เจริญไตรรัตน์, 2522, หน้า 3, เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 64)

ค่าใช้จ่ายในการออกเรือ ประกอบไปด้วย น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันเครื่อง น้ำมันเกียร์ เชื้อเพลิงที่เป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายในการออกเรือแต่ละครั้ง อาจนับได้ว่าค่าใช้จ่ายตรงส่วนของ ค่าพลังงานเชื้อเพลิงสูงถึง ร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าน้ำแข็งเป็นต้นทุนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของประมง น้ำแข็งใช้เพื่อรักษาความสดของสัตว์น้ำ ก่อนออกจับสัตว์น้ำชาวประมงจะต้องบริโภคน้ำแข็งลงเรือให้เพียงพอกับช่วงระยะเวลาและปริมาณในการจับสัตว์น้ำ ค่าเสบียงอาหารที่ประกอบไปด้วยอาหารสดและอาหารแห้ง ปริมาณอาหารจะต้องนำขึ้นเรือให้สอดคล้องกับสมาชิกบนเรือประมง อาหารสด เช่น หมู ไก่ ผักสดประเภทต่าง ๆ พริกสด พริกแห้ง ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว เป็นต้น (สมหญิง เจริญไตรรัตน์, 2522, หน้า 3; เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 50-51)

ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการได้แก่ ค่าธรรมเนียมขायปลาหรือ ค่านายหน้า ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่นค่าขนส่ง โดยปกติแพปลาจะหักเงินค่านายหน้าส่วนนี้ไว้และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามจริง เงินที่เหลือจากการขายผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำก็จะจ่ายให้แก่ชาวประมง นอกจากนี้ยังมีค่าซ่อมบำรุงเรือ เครื่องยนต์ และค่าซ่อมบำรุงเครื่องมือประมง โดยปกติจะเจ้าของเรือจะต้องนำเรือขึ้นคานเพื่อบำรุงรักษา ทาสี ชันยา ทุกปี ซึ่งค่าใช้จ่ายก็จะแตกต่างกันตามขนาดของเรือ นอกจากนี้ยังมีค่าซ่อมหรือซื้ออุปกรณ์เรือใหม่ อุปกรณ์จับสัตว์น้ำบางชนิดต้องซื้อเพิ่มหรือปรับปรุง เช่น ด้ายซ่อมอวน ทุ่นลอย เชือกกลาก เป็นต้น และค่าธรรมเนียมในการต่อทะเบียนเรือที่ขึ้นอยู่กับน้ำหนักตันกรอสส์ของเรือ ค่าอาชญาบัตรทำการประมงกับกรมประมง โดยประเมินจากระดับของกิจการประมงและความยาวของอวนโดยกำหนดช่องความกว้างของอวน (สมหญิง เจริญไตรรัตน์, 2522, หน้า 4)

ต้นทุนผันแปรที่เป็นค่าใช้จ่ายในการออกเรือทำการประมงและในหมวดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กจะขอรับการสนับสนุนจากระบบแพปลาเพื่อช่วยเหลือในการลงทุนเพื่อให้เรือประมงของตนเองสามารถออกทำการไล่ล่าสัตว์น้ำในท้องทะเล ณ จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนการลงทุนเพื่อการประกอบกิจการประมง ได้กลายเป็นจุดเชื่อมพันธสัญญา (Contract) กันระหว่างนายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็กกับแพปลา

1.2 การสร้างทุนทางสังคมของแพปลา

นายทุนแพปลาจำเป็นต้องใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อสร้างเครือข่ายชาวประมงให้เข้ามาอยู่ภายใต้การสนับสนุนของตนเองให้มากที่สุด เป้าหมายของการนำทุนทางสังคมมาใช้ที่นอกเหนือจากการสร้างเครือข่ายในระบบของนายทุนประมงแล้วแพปลายังมีการใช้ทุนทางสังคม

ของตนเพื่อรักษาตำแหน่งของตนเองให้อยู่ในฐานะของผู้อุปถัมภ์ ทุนทางสังคมจึงถูกปรับมาใช้ให้กลายเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ นายทุนแพปลาจะสร้างความสัมพันธ์โดยการให้ความช่วยเหลือกับชาวประมงและครอบครัว ในลักษณะของการให้เช่น ให้ยืมข้าวสาร ให้เครื่องยนต์ติดตั้งเรือ ดูแลครอบครัวของได้กั้งและนายทุนน้อยทางการประมง เพื่อโครงข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ขณะที่บรรดาชาวประมงจะมีจินตนาการกับการสนับสนุนของระบบแพปลาได้ 2 ส่วนคือการตอบแทนให้กับระบบ เนื่องจากแพปลาเป็นผู้ดูแลตนเองและครอบครัวให้สามารถดำรงอยู่และดำเนินชีวิตได้ การลงทุนทางด้านปัจจัยการผลิตบางส่วนให้กับชาวประมงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของแพปลา เป็นวิธีการหนึ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง การประสานความสัมพันธ์ดังกล่าวในฐานะผู้ร่วมหุ้นกัน จึงทำให้กลุ่มชาวประมงจึงไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้แบกรับภาระกับความเสี่ยงที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นรูปแบบของเงินตรา ในสภาวะที่สถานการณ์ทางทรัพยากรทางทะเลเข้าสู่ห้วงวิกฤติ จินตนาการของชาวประมงจึงรู้สึกที่ตนเองมิได้เป็นผู้ลงทุนทั้งหมดในการประกอบการประมง ยังมีแพปลาเป็นผู้ร่วมหุ้นและร่วมลงทุนไว้ด้วยส่วนหนึ่ง ดังในคำกล่าวของชาวประมงท่านหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ว่า

“หากทำประมงไม่ได้ผล เพื่อแค่เอาเรือไปคืนแพปลาก็เท่ากับปลดหนี้ของตนเอง”

การจินตนาการถึงความไม่มั่นคงทางด้านการประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพาอาศัยอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยถอยลง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มชาวประมงทั้งบรรดานายทุนเรือประมงและนายทุนน้อยทางการประมง เดินเข้าสู่การเป็นแรงงานอุตสาหกรรมการประมง โดยมีแพปลาเป็นผู้ร่วมลงทุนให้กับชาวประมง การอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของระบบแพปลาทำให้ชาวประมงมีหลักพึ่งทางความรู้สึกและความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของตนเอง ด้วยการเข้าสู่ระบบการทำงานแบบอุตสาหกรรมภายใต้การสนับสนุนของนายทุนแพปลา

การประสบความสำเร็จของการสร้างทุนทางสังคมของแพปลา ที่นำไปสู่การเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรม (Cultural product) จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนหรือแปลงเป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อหลอกล่อและครอบงำประชากรกลุ่มต่าง ๆ ระบบแพปลาได้ใช้ทุนทางเศรษฐกิจผสานไปกับทุนทางสังคม เป็นเครื่องมือเพื่อเชื่อมต่อกับนายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็ก เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของตนเองผ่านกระบวนการผลิตทุนทางสัญลักษณ์ ที่ส่วนหนึ่งถูกผลิตสร้างขึ้นมาจากตัวโครงสร้างและอีกส่วนหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาจากกลุ่มผู้ศึกษาทางด้านการประมง อำนาจเชิงสัญลักษณ์จึงทำหน้าที่หลอกล่อและบิดเบือนผลประโยชน์ที่อยู่ในกิจกรรมพื้นฐานทางการประมง ให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่ากิจกรรมเหล่านั้นคือความชอบธรรม (ยศ สันตสมบัติ, 2546, หน้า 99-100)

2. มายาคติของระบบแพปลา

รูปแบบกระบวนการและโครงสร้างรายได้ของแพปลาที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตถูกทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ถูกนำเสนอและปกคลุมไปด้วยมายาคติ^{*} ผลที่ตามมาคือการบิดเบือนความจริงและมองความสัมพันธ์ระหว่างแพปลากับลูกแพกลายเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นและเป็นธรรมชาติ รูปแบบของมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ความหมายประทับให้แก่ระบบแพปลาได้ถูกผลิต/สร้างขึ้นผ่านวาทกรรมหลัก 3 ชุดไว้ด้วยกันที่ทำหน้า ผ่า/ ตัด/ แบ่งแยกความรู้ทางด้านการจัดการทางการตลาดออกจากการขายบนเรือประมงและชาวประมง เพื่อการรักษากระบวนการชุดรีดส่วนเกินให้กลายเป็นเรื่องปกติของระบบของประมง และสัญลักษณ์การเป็นผู้อุปถัมภ์อุ้มชูกิจการประมงของลูกแพ

วาทกรรมแพปลาถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนดความคิดของนายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็ก รวมทั้งสังคมประมงโดยทั่วไป วาทกรรมชุดดังกล่าวยังสามารถสถาปนาลงบนพื้นที่ของชุดความคิดทางการเมืองทั้งหมดด้วยอีกทั้งยังทำหน้าที่ ปกปิด/ซ่อนเร้น การเอารัดเอาเปรียบไว้ได้อย่างแนบเนียน โดยปราศจากการตั้งข้อสงสัยของความถูกต้อง ความจริง ความรู้ของระบบการจัดการประมงทั้งหมด วาทกรรมชุดดังกล่าวได้หน้าที่กดทับ บรรดาชาวประมงทำให้กลุ่มที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ ไม่สามารถเข้าถึงกลไกต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นเครื่องมือต่อรองกับอำนาจได้อย่างเต็มที่

การวิเคราะห์วาทกรรม^{**} ที่เกิดขึ้น จากระบบการผลิตจนกระทั่งกลายเป็นสินค้าประมง เพื่อเปิดเผยและชี้ให้เห็นถึงการบิดเบือนของโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมระหว่าง นายทุนแพปลากับนายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็ก “วาทกรรมหลัก” เหล่านี้ได้ทำการปกปิด ซ่อนเร้นการชุดรีด ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตสินค้าทางการเมือง ทำให้บรรดาชาวประมงอยู่ภายใต้การกำกับของระบบแพปลาด้วย “วาทกรรม” ที่ถูกผลิตสร้างขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ

^{*} มายาคติ (Myth) คือ ระบบ ระเบียบและรูปแบบวิธีการสร้างความหมายแบบหนึ่ง ที่ขึ้นกับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เฉพาะชุดหนึ่ง มีขีดจำกัดในการใช้ และมีกระบวนการทำให้เกิดการยอมรับในสังคมวงกว้าง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545, หน้า 137)

^{**} วาทกรรม (Discourse) จะใช้ในความหมายของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ที่ได้เลือกใช้ในการความหมายเดียวกัน มิเชล ฟูโกต์ ที่หมายถึงระบบและกระบวนการสร้าง/ ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554, หน้า 19-20)

ภาคธุรกิจการประมง และกลุ่มนักวิชาการที่ศึกษาระบบการประมงและชุมชนชาวประมง วาทกรรมดังกล่าวได้กลายเป็นชุดความคิดและการปฏิบัติการที่มีอำนาจเหนือชาวประมงและส่งผลให้ภาคสังคมยอมรับโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมเหล่านี้

2.1 การตลาดสินค้าการประมงคือความซับซ้อนเป็นเรื่องที่ย่างยาก

ชุดความคิดที่เข้าไปกำหนดและมีอิทธิพลอยู่เหนือความคิดของชาวประมงและสังคมประมงในทั่วไปคือ ความยุ่งยากมากที่สุดของการประมงคือการจัดการสัตว์น้ำที่จับมาได้เพื่อนำมาจำแนกจัดการออกสู่ตลาดสัตว์น้ำ ชาวประมงมีหน้าที่ออกเรือจับปลาไม่มีความรู้ทางด้านการตลาด และชาวประมงไม่มีเวลามากเพียงพอกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำเหล่านี้ออกสู่ตลาด

วาทกรรมชุดดังกล่าวถูกสร้างขึ้นผ่านมาทางราชการและกลุ่มนายทุนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง ด้วยการเสนอภาพของความยุ่งยากและความวุ่นวายของการจัดการสัตว์น้ำ และการเผยแพร่ชุดความคิดดังกล่าวนี้ที่มาจากพัฒนาการ การประกอบอาชีพประมงและระเบียบการจัดการสินค้าผลผลิตประมงดังนี้

“ในระหว่าง พ.ศ. 2483-2489 เป็นเวลาที่กรมประมงทำการศึกษาสังคมเศรษฐกิจของชาวประมงและกิจการแพปลาซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน รัฐบาลต้องลงทุนทำการประมงด้วยเรือยนต์ตั้งเเกและอวนยอและเอาปลามาขายที่สะพานปลา ถนนทรงวาด เรื่องราวของตลาดปลา เป็นเรื่องที่น่ารู้และถ้าไม่เข้าใจแล้ว ก็จะเกิดความเข้าใจผิดระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ค้าสัตว์น้ำและชาวประมงได้ กรมประมงจึงมีโครงการตั้งองค์การสะพานปลาที่ยานนาวา” (บุญ อินทธีมพรรย์, 2529, หน้า 22)

ในช่วงต้นจะเห็นได้ว่าปี พ.ศ. 2483-2489 ซึ่งเป็นปีก่อนที่จะมี พ.ร.บ.ว่าด้วยกิจการแพปลา 2496 โดยในสายตาของทางราชการที่มองการแบ่งแยกตามหน้าที่ระหว่าง ชาวประมง (ประกอบประมงเป็นอาชีพ) กับกิจการแพปลา (พ่อค้าคนกลางสินค้าทางการประมง) และกิจการแพปลาเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนเป็นเรื่องยากแก่การทำความเข้าใจ หรือแม้แต่รัฐได้พยายามทำการทดลองประกอบการประมงและระบบตลาดแล้วก็ยังคงเป็นเรื่องซับซ้อนอาจนำมาสู่ความไม่เข้าใจ

ขณะที่ภาพสะท้อนการขาดแคลนความรู้ทางด้านการจัดการทางการตลาดของชาวประมง ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงมีหน้าที่จับสัตว์น้ำเพียงอย่างเดียว ไม่เหมาะสมที่จะเข้ามาจัดการทางด้านตลาด เนื่องจากภาพความรู้ของชาวประมงที่มีสถานะเป็นผู้ใช้แรงงานอยู่กลางทะเลดังที่สังคมเข้าใจ มีสถานะที่ขาดแคลนความรู้จึงทำให้มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ การเข้าร่วมทำการประมงก็จะปฏิบัติตามบรรพบุรุษหรือเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ขาดการพัฒนาความรู้ทางด้านการตลาด ดังในข้อความ

“ชาวประมงเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่มีศึกษาน้อยเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาพื้นฐานของผู้ประกอบการจะไม่เกินชั้นมัธยมปลาย การเข้ามาสู่ธุรกิจหรือกิจกรรมการประมงตามอาชีพของบรรพบุรุษ หรือเป็นมรดกตกทอดทำต่อ ๆ กันมาเพราะถือว่าเป็นอาชีพที่สุจริต” (วิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์, 2539, หน้า 129)

ภาพดังกล่าวได้สะท้อนและผลิตซ้ำถึงความไม่เหมาะสมกับการเข้าสู่ระบบตลาดของชาวประมง นอกจากการไม่มีกฎหมายหรือระเบียบในการควบคุมกลไกของการประมงจะเป็นเรื่องยากแก่การจัดการ และระบบการจัดการสัตว์น้ำออกสู่ตลาดควรทำเป็นรูปแบบและแบบแผน โดยมระเบียบรองรับและการจัดการเหล่านี้ควรเป็นผู้มีความรู้ทางด้านการตลาด ต่อมาจึงได้มีการออก พ.ร.บ.ว่าด้วยกิจการแพปลา จึงนับได้ว่าเป็นการแบ่งแยกหน้าที่และเป็นการผูกขาดทางด้านความรู้การตลาดสินค้าการประมงและเป็นการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างผู้จับสัตว์น้ำและผู้ขายส่ง ดังในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติแพปลา ที่สามารถสรุปถึงหน้าที่ของกิจการแพปลา คือ

“ข้อที่ 1 การให้กู้ยืมเงินหรือให้เช่า ชื่อ ให้ยืมเรือหรือเครื่องมืออุปกรณ์การประมง เพื่อให้ชาวประมงนำไปประกอบกิจการประมง โดยมีข้อตกลงกัน โดยตรงหรือปริยายว่าชาวประมงจะต้องนำสินค้าสัตว์น้ำมาให้ผู้กู้ยืม (แพปลา) ข้อที่ 2 การรับเป็นตัวแทนทำการจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำของบุคคลอื่น ข้อ 3 การขายสัตว์น้ำโดยวิธีขายทอดตลาด” (พระราชบัญญัติ จัดระเบียบกิจการแพปลา พ.ศ. 2496, 2496)

ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสถาปนาอำนาจการจัดการความรู้ทางด้านการตลาดและอำนาจการจัดการทางด้านการผูกขาดสินค้าประมง (มาตรา 3 ข้อที่ 1) ลงบนชุดความคิดทางด้านจัดการประมงอย่างเบ็ดเสร็จ และภาพที่ชาวประมงได้สัมผัสกับความจริงที่ถูกมากำหนดความคิดคือความยากลำบากและวุ่นวายจนนำมาสู่การจัดเป็นระเบียบในการจัดการสัตว์น้ำดังในภาพด้านล่าง

ภาพที่ 15 การจัดการจำแนกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ

จากภาพจะเห็นได้ว่าการขายปลาในแต่ละครั้งต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ คนยกของ คนคัดเลือกปลาและเก็บปลา คนประมูลปลา คนชั่งน้ำหนัก คนจดบัญชี คนเก็บเงิน ตำแหน่งต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อน อีกทั้งกระบวนการจำหน่ายสินค้าออกสู่ตลาด ได้แก่ ผู้ค้าส่ง ห้างเย็น อุตสาหกรรม หรือโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ รวมทั้งขายสินค้าด้วยเงินสดและเครดิตที่จะต้องมีการติดตามทวง (พรเทพ สุกลใส, 2546, หน้า 12-13) เมื่อเรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ชาวประมงควรจะมอบอำนาจทั้งหมดให้แก่แพปลาเข้ามาควบคุมจัดการระบบการตลาดของสินค้าประมงแบบเบ็ดเสร็จ ขณะที่ชาวประมงมองว่าการจัดการทางด้านตลาดไม่ใช่เรื่องของตัวเองอีกต่อไปแล้ว ชุดคิดอีกชุดหนึ่งที่ได้สถาปนาลงบนพื้นที่ของระบบการตลาดของประมงเพื่อผลิตซ้ำและตอกย้ำความรู้ความชำนาญของชาวประมงไว้ที่การจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุดเท่านั้น

“ชาวประมงไม่มีเวลามากพอมาจัดจำหน่าย ต้องเตรียมความพร้อมในการออกเรือจับสัตว์น้ำเที่ยวต่อไป ชาวประมงไม่มีความรู้ความชำนาญด้านการตลาด ไม่สามารถติดตามราคาและสภาพของตลาดสินค้าสัตว์น้ำได้ทันสถานการณ์” (พรเทพ สุกลใส, 2546, หน้า 13)

มุมมองของกลุ่มนายทุนแพปลา พยายามแบ่งแยกหน้าที่ของชาวประมงไว้ว่า เมื่อทำการประมงเสร็จนำปลามาขึ้นไว้ที่ท่าของแพปลา แล้วชาวประมงก็ควรที่จะกลับไปพักผ่อน อยู่กับครอบครัว ภายหลังจากออกทำการประมงเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แล้วจัดแจงเตรียมเรือ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ จัดเสบียงหาอาหาร และแรงงานลูกเรือให้พร้อมสำหรับการออกทำการประมงในครั้งต่อไปเพียงเท่านั้น

วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากรัฐและกลุ่มนายทุนของระบบการประมงได้นำมาสู่การแบ่งแยก/ฝ่า/ชาวประมงให้หลุดออกจากระบบการตลาด แล้วสถาปนาความรู้ชุดการจัดการทางด้านการตลาดสินค้าการประมงไว้กับนายทุนแพปลา ซึ่งความรู้ทางด้านการตลาดชุดดังกล่าวถูกรับรองด้วยอำนาจของรัฐอย่างเป็นทางการ ว่าอำนาจในการกระจายผลผลิตทางด้านการประมงควรปล่อยให้เป็นที่ของผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญทางการตลาดของระบบประมงแทน ดังคำกล่าวของเจ้าของธุรกิจแพปลาท่านหนึ่งว่า

“มันเป็นรูปแบบของธุรกิจการเกษตร เป็นเรื่องของดีมานด์ ซัพพลาย เป็นเรื่องของกลไกตลาด เรากำหนดราคาเองไม่ได้ สิ่งที่เราทำได้คือเราต้องควบคุมต้นทุนการผลิตของเราให้ได้เท่านั้นหรือไม่ก็ต้องสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า” (ชลิตา บัณฑุงศ์, 2543, หน้า 118)

ในช่วงต้นจะเห็นได้ว่าวาทกรรมว่าด้วยความซับซ้อนของระบบการตลาดสินค้าประมงดังกล่าวพยายามผลักดันประมงให้หลุดออกไปจากการจัดการทางด้านการตลาดอย่างเบ็ดเสร็จ แล้วใช้ความรู้ทางด้านวิชาการเข้ามาอธิบายเพื่อให้ดูน่าเชื่อถือและเสมือนว่ายยาก การสถาปนาความรู้ทางด้านวิชาการและระบบการตลาดไว้ที่แพปลา จึงทำให้กลุ่มชาวประมงที่อยู่ภายใต้โครงสร้างจึงยินยอมมอบอำนาจการจัดการทางด้านการตลาดให้กลุ่มแพปลาเป็นผู้จัดการและกระจายสินค้าออกสู่ตลาดแค่เพียงกลุ่มเดียว

2.2 แพปลาคือความสัมพันธ์ที่เป็นปกติของอาชีพประมง

ชุดความคิดได้กลายมาเป็นตัวกำหนดให้ชาวประมงหรือความพยายามที่จะดึง/จูง/รั้ง ชาวประมงให้เข้าร่วมเป็นลูกแพและอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของระบบแพปลา ความสัมพันธ์ระหว่างแพปลากับชาวประมง นั้นถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มนายทุนที่ต้องการผลผลิตของชาวประมงเพื่อรวบรวมและนำไปจำหน่ายสู่ตลาด วาทกรรมถูกสร้างขึ้นจากการปฏิบัติของนายทุนแพปลาเพื่อเข้าช่วยเหลือชาวประมงและผู้ประกอบการประมง เป็นการอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมของแพปลาและกลุ่มชาวประมง แพปลาจะดำรงอยู่และผลิตซ้ำได้นั้นจะต้องอาศัยผลผลิตของชาวประมง ดังนั้นนายทุนแพปลาจะต้องถูกแพในสังกัด สามารถผลิตสินค้าสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ลูกแพสามารถจับสัตว์น้ำเพื่อหมุนเวียนผลผลิตไปสู่ตลาดได้

วาทกรรมที่พยายามที่จะดึงชาวประมงให้กลายมาเป็นเครือข่ายของแพปลา ถูกสร้างขึ้นจากการลงมือปฏิบัติโดยอาศัยทุนทางเศรษฐกิจและการสร้างทุนทางสังคมของกลุ่มนายทุนแพปลา หากแพปลาใดที่ไม่มีลูกแพหรือมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการหมุนเวียนสินค้า นายทุนก็พยายามในทุนเศรษฐกิจและทุนทางสังคม เข้าหากกลุ่มชาวประมง/ผู้ประกอบการประมง เพื่อ

เชื่อมโยงเครือข่ายชาวประมงเพื่อให้เข้ามาอยู่ร่วมภายใต้การอุปถัมภ์ของตน ดังในการเดินทางเข้าไปเพื่อร่วมรับประทานอาหารกับครอบครัวชาวประมงในชุมชนปากน้ำประแส

“พอชาวประมงไปจับสัตว์น้ำกลับมาถึงบ้าน ทำกับข้าวกับปลา กินกันในครอบครัว เรา(แพปลา)ก็จัดเตรียมสำหรับข้าวเข้าไปกินข้าวร่วมกันถามสารทุกข์สุกดิบในครอบครัวชาวประมง” (ครรชิต ตัมภานุวัฒน์, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2553)

เนื่องจากชาวประมงคือส่วนสำคัญในกระบวนการผลิตสินค้าสัตว์น้ำ แพปลาจำเป็จะต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็ก ถึงแม้ว่าระบบความสัมพันธ์ระหว่างแพปลากับชาวประมงจะเป็นในลักษณะของนายทุนกับแรงงาน หรือในลักษณะของความแตกต่างทางด้านการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่การประมง ก่อให้เกิดเป็นรูปแบบของโครงสร้างระบบอุปถัมภ์คือ ลูกแพจะต้องพึ่งพาเงินทุนเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทำประมง ในขณะที่นายทุนจะเป็นผู้ผูกขาดสินค้าสัตว์น้ำที่มาจากลูกแพในเครือข่ายของตน จากการแบ่งงานกัน ทำตามหน้าที่ ระบบแพปลาได้ผลิตสร้างชุดคิดขึ้นมาเพื่อสถาปนาสร้างเป็นทุนทางวัฒนธรรมว่าสถาบันหรือตัวโครงสร้างแพปลาคือวัฒนธรรมที่สำคัญต่อระบบการประมงทั้งหมด

“การดูแลและการปฏิบัติกับชาวประมงของแพปลาด้วยการให้เครดิต คือการให้เงินลงทุนแก่ชาวประมงไปทำทุนก่อน หรือบุคคลในครอบครัวของชาวประมงป่วยแพปลาก็จะเข้าไปช่วยเหลือ ในยามที่ไม่สามารถออกทะเลได้แพปลาก็จะให้เบิกเงินไปใช้ก่อน” (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม, 2556, ชลิตา บัณชุงศ์, 2543, หน้า 130)

ชุดคิดดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาจากระบบของแพปลา ที่ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ดึงชาวประมงให้เข้ามาเป็นลูกแพในเครือข่ายของตนเอง ขณะเดียวกันก็ยังทำหน้าที่ปิดเบือนความจริง ทำชาวประมงมิได้รู้สึกถึงความแตกต่างหรือความเป็นนายทุนและลูกจ้างหรือเถ้าแก่กับลูกแพ ที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียว ในทางตรงกันข้ามลูกแพกับรู้สึกพึงพอใจกับสถานภาพดังกล่าว เนื่องจากการเข้ามาเป็นลูกแพทำให้ตนไม่ต้องเสียเงินลงทุนในก้อนใหญ่หรือการแบกรับความเสี่ยงอาชีพประมงของตนที่เป็นเรื่องในอนาคต และการเข้าร่วมกับแพปลาก็เป็นแหล่งค้าประกันทางด้านแหล่งรับซื้อสินค้าสัตว์น้ำด้วย ดังนั้นชุดคิดดังกล่าวได้ทำหน้าที่ผสมความสัมพันธ์ระหว่างแพปลากับชาวประมงได้อย่างแนบสนิท จนกลายเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมว่า แพปลาเปรียบเสมือนองค์กรหรือสถาบันชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมของชาวประมงทั้งระบบ

2.3 แพลลา คือผู้สนับสนุน/ อุปถัมภ์ชาวประมง

วาทกรรมชุดหนึ่งที่มากำหนดความคิดทั้งหมดของระบบการประมงทั้งหมดว่า แพลลาเป็นผู้สนับสนุนให้แก่ชาวประมงทั้งหมดและสะท้อนถึงการพึ่งพาระหว่างเจ้าแก่แพลากับลูกแพ ชุดคิดดังกล่าวถูกเผยแพร่และสะท้อนออกมาในรูปแบบของงานวิชาการและการอธิบาย แพลลาว่าคือผู้สนับสนุนและช่วยเหลือเศรษฐกิจของชาวประมงทั้งระบบการผลิต วาทกรรมชุดดังกล่าวถูกสร้างขึ้นโดยส่วนใหญ่เป็นของกลุ่มนักวิชาการและในงานขององค์กรอิสระ

การศึกษาแลได้สี่ศวรรษ: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมือง ที่ได้อธิบายถึงระบบแพลาไว้คือ “แพลาคือผู้สนับสนุนชาวบ้านให้สามารถประกอบการประมงได้และทำให้ชีวิตของชาวประมง” ดังในคำกล่าวของการวิจัยในตอนหนึ่งว่า

“แพลาได้ซื้อเรือ และจ้างลูกน้อง (ชาวบ้านที่ยากจน) ออกหาหอยกันเองและต่อมาก็เกิดความคิดในเรื่องการสร้างเรือให้ชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีทุนในการซื้อเรือ แต่ยื่นเงื่อนไขที่ว่าเมื่อหาผลผลิตที่ได้มา ต้องนำส่งไปขายให้คนที่เป็เจ้าของเงินที่นำไปซื้อเรือให้กับชาวบ้านที่ต้องการและนำของมาขายให้กับตน ซึ่งแพลานี้จะไม่ไปหาลูกน้องเอง ชาวบ้านเป็นคนออกปากให้สร้างเรือและอุปกรณ์ทำมาหากินได้” (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, 2536, หน้า 94-95)

และในการศึกษาของนักวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่อง “การพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าศาลาท่ามกลางความเป็นสมัยใหม่” ที่พยายามสะท้อนภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาวประมงกับแพลาในภาพของความเป็นอุดมคติที่อธิบายหน้าที่ของแพลาว่า

“แพลากับชาวประมงจะมีความสัมพันธ์กันคือ แพลาจะตกลงออกเงินให้ชาวประมงต่อเรือประมงหรืออุปกรณ์เรือให้กับชาวประมงที่ไม่มีอุปกรณ์ โดยมีเงื่อนไขจะต้องขายสินค้าให้กับเจ้าของแพลาจะหักร้อยละ 5 ของมูลค่าที่ขายสินค้าในแต่ละครั้งจนกว่าจะครบกับจำนวนเงิน (อย่างไรก็ดีหากวันไหนจับได้น้อย เจ้าของแพก็จะไม่หักเงิน)...ระบบแพลาคือรากฐานการพึ่งพาเป็นสำคัญ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันในเชิงเครือญาติ คนรู้จักกันในชุมชน ทำให้ลูกแพและเจ้าของแพ พึ่งพากันไปในลักษณะที่ส่วนมากกว่าเจ้าหนี้กับลูกหนี้” (เขมรัฐ เถลิงศรี และสวริย์ บุญยमानนท์, 2556, หน้า 97-98)

* สรุปรมาจากเอกสารรายงานประกอบการประชุม แลได้สี่ศวรรษ: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาทางการเมือง (ในช่วงเวลา 2490-2536) วันที่ 10-11 ธันวาคม 2536 โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี

ในการศึกษายังอธิบายต่อไปอีกว่าระบบการพึ่งพาของแพปลาที่ให้การดูแลและไว้วางใจกันเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาสถานะและการดำรงอยู่ของแพ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดกำไรมากนักเกินไปและไม่เกิดการผูกขาดที่รุนแรงด้วย ดังในคำอธิบายไว้ว่า

“ระบบแพปลา ลูกแพจำเป็นจะต้องขายสัตว์น้ำให้แก่เจ้าของแพปลา แต่แพปลามีจำนวนมากและมีการแข่งขันด้านราคา ทำให้ระบบพึ่งพา ดูแลไว้วางใจกันที่เป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความเป็นอยู่ของแพปลา การแข่งขันและความพึ่งพาที่ยังมีอยู่ทำให้ไม่เกิดการทำการกำไรที่มากเกินไป ลดโอกาสของการนำกำไรไปต่อยอดกิจการซึ่งอาจนำไปสู่การผูกขาดที่รุนแรงได้” (เขมรัฐ เถลิงศรี และสวริย์ บุญยमानนท์, 2556, หน้า 106)

ในการศึกษาเรื่อง “หัวโทง” พัฒนาการ ลักษณะและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านอันดามัน ซึ่งเป็นงานศึกษาชิ้นสำคัญของการประมง งานชิ้นดังกล่าวได้สะท้อนถึง ระบบความสัมพันธ์ของเจ้าแก้มแพปลา กับชาวประมงได้อย่างชัดเจน ตลอดจนการสะสมทุนของชาวประมงพื้นบ้านจนก้าวขึ้นมาสู่การเป็นนายทุนของระบบการประมง ถึงแม้ว่างานชิ้นดังกล่าวจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของชาวประมงกับแพปลาไว้ว่าเป็นไปในทิศทางของระบบอุปถัมภ์และเจ้าแก้มจะอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบอยู่เสมอในระดับความสัมพันธ์กับชาวประมงและได้อธิบายต่อไปว่าภายใต้ระบบโครงสร้างของการประมงที่เป็นในด้านกลไกของนายทุนยังคงมีเครือข่ายของระบบทุนที่ได้พยายามกดทับกลไกทางด้านราคาสัตว์น้ำกับชาวประมงอยู่ เมื่อมิให้ชาวประมงสามารถเปลี่ยนพื้นที่ขายสินค้าได้และก่อให้เกิดการผูกขาดทางด้านสินค้า แต่อย่างไรก็ตามงานชิ้นดังกล่าวกลับมองว่าระบบและกลไกเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นที่เป็นระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กันระหว่างเจ้าแก้มแพปลา กับชาวประมง (ชลิตา บัณทวงศ์, 2543, หน้า 113-133) ดังในข้อสรุปที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ความสัมพันธ์ในระบบแพปลาระหว่างเจ้าแก้มกับลูกน้อง ซึ่งเนื่องจากจะเป็นแหล่งเงินทุนของชาวประมงพื้นบ้านและเป็นข้อต่อสำคัญระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับระบบธุรกิจอุตสาหกรรมการประมงแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นเช่นครอบครัว/เครือญาติซ้อนทับอยู่ในความสัมพันธ์ของระบบแพปลาด้วย นอกจากนั้นระบบแพปลายังมีหน้าที่เป็นหลักประกันในชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน ในยามที่ชาวประมงเดือดร้อนขาดแคลนเงินใช้จ่ายใช้สอย ข้าวสารในการบริโภคในยามที่ชาวประมงไม่สามารถที่จะออกทะเลได้ หลักประกันดังกล่าวนี้ทำให้ชาวประมงไม่รู้สึกรถึงการเอาเปรียบจากการที่ต้องผูกพันอยู่กับระบบธุรกิจอุตสาหกรรมการประมงมากนัก” (ชลิตา บัณทวงศ์, 2543, หน้า 134)

จากการศึกษาวาทกรรมแพปลาได้สะท้อนถึงกระบวนการทำงานของชุดคิดดังกล่าว คือการแบ่งแยกความเชี่ยวชาญทางด้านสาขาเฉพาะทางของระบบการตลาดของการประมงออกจากชาวประมงโดยที่พยายามแยกโดยการสถาปนาความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์และการบริหารจัดการลงบนพื้นที่ของการประมงทั้งระบบ การทำงานของวาทกรรมได้ทำให้มีการกีดกันความรู้เกี่ยวกับการประมงในรูปแบบอื่นให้กลายเป็นสิ่งแปลกปลอมหรือการละเมิดออกไป ดังในตัวอย่างที่ชาวประมงมีการตอบโต้หรือต่อสู้กับวาทกรรมชุดดังกล่าวคือ หากชาวประมงที่มีสถานะเป็นลูกแพนนำสินค้าไปขายตรงสู่ตลาดโดยตรงไม่ผ่านแพปลา ชาวประมงก็จะมีปัญหาอาจจะถูกปฏิเสธการรับซื้อหรือซื้อต่ำกว่าราคาแพปลา ดังนั้น ชาวประมงจะต้องย้อนกลับมาขายให้กลับแพปลาในราคาที่ถูกลงกว่าที่ตนได้รับในตอนแรกและราคาที่อุตสาหกรรมเหล่านั้นเสนอให้ และวาทกรรมเหล่านั้นได้ถูกปฏิบัติจนได้รับการยอมรับในสังคมโดยกว้างด้วยความพยายามในตัวของผู้เจ้าของธุรกิจแพปลาเองและผ่านการเผยแพร่ของกลุ่มนักวิชาการและการศึกษาของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เองก็ตาม ที่พยายามทำให้ระบบแพปลากลายสถาบันหรือองค์กรที่สำคัญในกระบวนการผลิตสินค้าสัตว์น้ำ การมีระบบแพปลาหรือพ่อค้าคนกลางเป็นเรื่องที่จำเป็นจนแปรรูปกลายเป็นทุนวัฒนธรรมที่สำคัญต่อระบบสายพานการผลิตทางการประมงด้วย

ภายใต้การปฏิบัติการทางวาทกรรมทั้ง 3 ชุด ที่ถูกสร้างขึ้นมากจากระบบแพปลาและจากภายนอกได้ผสมผสานกับระบบทุนในทัศนะของ บูดิเยอร์ (Bourdieu) ถูกนำมาใช้สถาปนาเพื่อจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ตนสามารถเข้าครอบครองทรัพยากรทางการประมงได้ทั้งหมด กระบวนการทำงานของทุนทางสัญลักษณ์ ได้ผสมผสานทำงานร่วมกันอย่างลงตัวกับการปฏิบัติการทางวาทกรรมเพื่อครอบงำทางความคิด แล้วแสดงออกเป็น มายาคติ (Myth) ทำหน้าที่บิดเบือนเพื่ออำพรางรักษาโครงสร้างแห่งการชุดรีด เอารัดเอาเปรียบกับแรงงานอุตสาหกรรมการประมงแห่งท้องทะเลให้อยู่ต่อไป มายาคติได้สะท้อนออกสู่สังคมภายนอกว่า ระบบแพปลา คือ สถาบันหรือองค์กรที่สำคัญทางการประมง ทำหน้าที่สนับสนุนบรรดานายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กให้สามารถประกอบกิจการของตนได้ ดังนั้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างแพปลากับบรรดานายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กสามารถวิเคราะห์ได้ว่าตำแหน่งแห่งที่ของนายทุนแพปลา คือผู้ครอบครองปัจจัยการผลิตทั้งหมดรวมถึงการจัดการทางด้านการตลาด ขณะที่บรรดาแรงงานแห่งท้องถูกพันธนาการไว้ด้วยโซ่ตรวนแห่งสัญญาถูกผู้ขายคือแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมการประมงขนาดใหญ่เหล่านี้จึงมีลักษณะที่เปรียบเสมือนกับแรงงานพันธสัญญาการประมง ผู้ซึ่งไร้ปัจจัยการผลิต ความมั่นคงทางอาชีพ และสวัสดิการในการดำรงชีวิต

3. ความสัมพันธ์ทางการผลิตในระบบประมง

3.1 ความสัมพันธ์ของนายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็กกับแพปลา

การสนับสนุนการลงทุนให้แก่ชาวประมงเพื่อประกอบกิจการสัตว์น้ำของระบบแพปลาที่เป็นจุดเริ่มต้นของพันธสัญญา รูปแบบของสัญญาระหว่างนายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็ก กับนายทุนแพปลานั้น มีความแตกต่างกับรูปแบบสัญญาประเภทอื่น เช่น เกษตรพันธสัญญาที่มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงอาจมีการทำสัญญาใจด้วยในบางกรณี (ทศพล ทศนกุลพันธ์, ม.ป.ป.)

รูปแบบและลักษณะพันธสัญญาของนายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กที่อยู่ในการอุปถัมภ์ของแพปลาหรือที่เรียกว่า ลูกแพหรือเกี้ยวเรือ นายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็กเหล่านี้จะเข้าขอรับการอุปถัมภ์เพื่อลงทุนทางด้านปัจจัยการผลิตบางส่วนจากระบบแพปลาและการลงทุนให้ขณะที่เตรียมเรือออกทำประมงภายใต้พันธสัญญา คือ สัญญาใจ แพปลาจะพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือ ความมั่นคงทางด้านอาชีพ ฝีมือลายมือ จากการทำประมงเป็นหลัก โดยมีสัญญาว่าชาวประมงที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของแพปลาจะต้องนำผลผลิตที่ตนจับมาได้ จะต้องขายให้กับแพปลาที่ตนสังกัดเท่านั้น ภายใต้การอุปถัมภ์ของแพปลาส่วนสำคัญและหลักประกันของชาวประมงให้ตนเองสามารถดำรงอยู่และประกอบอาชีพประมงของตัวเองได้ ขณะที่หลักประกันของแพปลาคือการมีลูกแพจำนวนมาก ซึ่งการมีลูกแพจำนวนมากก็หมายความว่า แพปลาจะมีผลผลิตสินค้าสัตว์น้ำที่ลูกแพเป็นผู้จับมาส่งต่อไปสู่โรงงานอุตสาหกรรมและระบบตลาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ระบบแพปลาสามารถทำการผลิตซ้ำบนโครงสร้างเหล่านี้ได้อย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างแพปลากับลูกแพจากเดิมที่เคยพึ่งพาอาศัยกันทำมาหากิน จนทำให้ชาวประมงหลายรายสามารถพัฒนาตนเองก้าวขึ้นสู่การเป็นนายทุนเรือประมงได้ แต่สถานการณ์ยุคของการล่มสลายทางทรัพยากร โครงสร้างทางด้านการสัมพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงไปคือ นายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็ก เข้าอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ทางการลงทุนทำประมงกับระบบแพปลา

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างลูกแพที่มีสถานะเป็นเพียงแรงงานในโครงสร้างประมงขนาดใหญ่ ได้เกิดการขูดรีดส่วนเกินจากกระบวนการผลิตของระบบแพปลา แพปลาซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางและมีหน้าที่รวบรวมผลผลิตและกระจายผลผลิตจากทะเล รวมทั้งการออกทุนเงินกู้เพื่อสนับสนุนทางด้านการประกอบการประมง หากจะมองในมิติดังกล่าวก็จะเห็นได้ว่า รายได้ที่เกิดจากการประกอบธุรกิจการประมงเป็นรายได้ที่มีความยุติธรรมแก่ชาวประมง แต่หากมองรายได้ของ

ธุรกิจการประมงอย่างสลับซับซ้อนก็จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของรายได้ดังกล่าวจะประกอบไปด้วย ส่วนเกินจากระบบการผลิต ดอกเบี้ยเงินกู้ และกระบวนการจัดการและจำแนกสัตว์น้ำออกสู่ตลาด

3.1.1 รายได้จากส่วนเกินการผลิต

บทบาทหน้าที่ของแพปลา ผู้รวบรวมผลผลิตจากทะเลที่รับซื้อมาจากชาวประมง หรือลูกแพ ซึ่งการรับซื้อสินค้าการประมงภายใต้ระบบทุนนิยม แพปลาจะรับซื้อสินค้าจาก ชาวประมงในราคาที่ต่ำกว่าราคาในตลาดสินค้าประมง เช่น ราคาปลาบางชนิดในตลาดแพปลา จะรับซื้อในราคา 40 บาท/ กิโลกรัมจากชาวประมง และจะนำปลาชนิดดังกล่าวออกไปจำหน่าย สู่ตลาดในราคา 48-50 บาท หรือประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์หรือเป็นไปตามกลไกทางด้านราคาของ ตลาด ซึ่งในแต่ละครั้งที่แพปลาซื้อสินค้าสัตว์น้ำของชาวประมงจะอยู่ในระดับสูงตั้งแต่ 10,000 กิโลกรัมขึ้นไป หากพิจารณาจากส่วนเกินด้วยการคำนวณทางคณิตศาสตร์แบบง่าย ๆ $10,000 \times 8 = 80,000$ บาท ก็จะเห็นได้ว่าส่วนเกินดังกล่าวมีส่วนที่ค่อนข้างสูงและชาวประมงส่วนใหญ่จะ ประกอบการเชิงพาณิชย์ที่มีปริมาณในการจับสัตว์น้ำในปริมาณที่สูง เช่นในบางครั้งอาจมีการจับ ปลาด้วยวิธีการลงอวนเพียงครั้งเดียวถึง 40,000 กิโลกรัม (ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2556)

3.1.2 ดอกเบี้ยเงินกู้

แพปลาจะสนับสนุนลูกแพและชาวประมงที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของตนให้มีความสามารถในการจับสัตว์น้ำมาส่งแก่แพปลาได้ ดังนั้นแพปลาจึงเข้ามาสนับสนุนเงินทุนและ ปัจจัยการผลิตของระบบการประมง โดยแพปลาจะมีหน้าที่ปล่อยเงินกู้ให้แก่ชาวประมงจำนวน หนึ่งเพื่อนำไปลงทุนในการต่อเรือหรือซื้อปัจจัยการผลิต โดยอัตราดอกเบี้ยแพปลาจะคิดในอัตรา ร้อยละ 5

ระบบความสัมพันธ์ของแพปลากับร้านค้าจำหน่ายปัจจัยการผลิตของประมง เป็นความสัมพันธ์ในทางธุรกิจและการค้าต่อกัน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิด การเชื่อมต่อยุ่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยต่อกันกล่าวคือแพปลาจะซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ ถูกกว่าชาวประมงเพื่อนำมาติดตั้งบนเรือประมงให้แก่ลูกแพและชาวประมง ได้แก่ เครื่องมือจับ สัตว์น้ำ น้ำแข็ง น้ำมัน ปัจจัยเหล่านี้แพปลาสามารถนำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตบนเรือประมงได้ก โดยที่ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงินตราหรือการให้เครดิต ในส่วนของระยะเวลาในการให้ เครดิตขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความสนิทสนมระหว่างแพปลากับกลุ่มร้านค้าที่จำหน่าย ปัจจัยการผลิตของการประมง ในขณะที่แพปลาจะนำปัจจัยการผลิตเหล่านี้มาจำหน่ายโดยปล่อย

เป็นระบบเครดิตให้แก่ลูกค้าในราคาที่สูงกว่าราคาของตลาด และพบกับเงินกู้ในครั้งแรกที่ขอ
สนับสนุนการต่อเรือโดยคิดเป็นดอกเบี้ยเช่นเดียวกัน (ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 มกราคม, 2556)

ระยะเวลาในการชำระเงินกู้ของชาวประมงให้แก่แพปลา โดยแพปลาจะยึด

ระยะเวลาในรอบของการออกทำการประมงเป็นสำคัญคือคิดเป็นรอบของน้ำ เมื่อชาวประมงจับ
สัตว์น้ำมาได้ก็จะมาขายให้แก่แพปลาที่ตนสังกัด โดยทางแพจะหักเงินบางส่วนจากการขายสัตว์น้ำ
ให้แก่แพปลาเพื่อเป็นการชำระเงินกู้และในส่วนที่เหลือชาวประมงก็จะนำไปจ่ายให้แก่แรงงานบน
เรือประมงและส่วนที่เหลือก็จะนำไปเป็นทุนหมุนเวียนในการจับสัตว์น้ำในครั้งต่อไป เงื่อนไขแล
เวลาในการชำระหนี้แก่แพปลาจะถูกหักหรือคำนวณดอกเบี้ยตามสัญญาหรือน้ำที่ได้ตกลงกันได้
หากชาวประมงสามารถจับสัตว์น้ำและมาขายให้แก่แพปลา เงินกู้จะถูกหักไปตามข้อตกลงคือกา
นำสัตว์น้ำมาขายแต่อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยยังคงถูกคิดตามจำนวนเงินต้นที่ได้กู้ไปตั้งแต่แรก เช่น
ชาวประมงกู้ไป 100,000 บาทในอัตราร้อยละ 5 เท่ากับ 105,000 บาทในอัตราดอกเบี้ย เพื่อ
ลงทุนในการผลิตของตน เมื่อชาวประมงสามารถจับสัตว์น้ำมาขายให้แก่แพปลาก่อนกำหนดตา
ข้อตกลงกันได้ อาจจะขายได้ประมาณ 20,000 บาท ก็จะถูกหักไปตามสัญญา ดังนั้นเงินต้นจะ
เหลือ 85,000 บาท แต่อย่างไรก็ตามแพปลาจะไม่คำนวณดอกเบี้ยในพื้นฐานของเงินต้นที่เหลือคือ
85,000 บาท แต่แพปลาจะคำนวณดอกเบี้ยในอัตราของยอดเงินกู้คือ 100,000 บาท ก็เท่ากับว่า
ชาวประมงยังมียอดค้างชำระแก่แพปลา 90,000 บาท ในกรณีของการชำระเงินกู้หรือการขายสัตว์
น้ำก่อนถึงระยะเวลาที่ได้ตกลงกันหรือรอบของน้ำ ดังนั้นดอกเบี้ยจะถูกหักก็ต่อเมื่อชาวประ
สามารถจับสัตว์น้ำเข้ามาขายให้แก่แพปลาตามระยะเวลาและเงื่อนไขที่ได้สัญญากันไว้
(ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2555)

แต่หากชาวประมงออกจับสัตว์น้ำอยู่ในเขตพื้นที่ไกลจนไม่สามารถเข้ามาขา
สินค้าให้แก่แพปลาได้ทันในระยะเวลาที่กำหนดหรือในกรณีของชาวประมงที่ไม่สามารถจับสัตว์น้ำ
ได้มากเพียงพอแก่การขายหรือไม่คุ้มกับต้นทุนที่ตนได้ลงทุนไป แพปลาจะมีเครื่องมืออีกหนึ่งอย่าง
ที่สามารถทำให้ชาวประมงไม่จำเป็นต้องเข้าฝั่งมาเพื่อซื้อขายสัตว์น้ำให้แก่แพปลาหรือซื้อปัจจัยกา

* รอบของน้ำคือ ระยะเวลาในการออกจับสัตว์น้ำของชาวประมง โดยอาศัยการเคลื่อนที่ของดวงจันทร์ที่ก่อให้เกิด
ปรากฏการณ์น้ำขึ้นและน้ำลงผลดังกล่าวได้ส่งผลต่อการไหลของน้ำที่มีปริมาณการไหลแรงและไหลเบาตามอ
การขึ้นลงของน้ำ และดวงจันทร์ยังก่อให้เกิดข้างขึ้นข้างแรม ที่สะท้อนถึงระดับแสงสว่างของดวงจันทร์ที่มี
ผลกระทบต่อชาวประมง ส่วนใหญ่ชาวประมงจะออกหาปลาในคืนเดือนมืด เนื่องจากปลาบางชนิดจะขึ้นมาเล่น
ไฟแล้วความสว่างของแสงทำให้ปลาเห็นอวนอีกด้วย ดังนั้นรอบน้ำของชาวประมงจึงเป็นระยะเวลาที่ชาวประม
ออกหาปลาและจับสัตว์น้ำกัน โดยส่วนใหญ่จะมีระยะเวลา 15 วัน

ผลิต บรรดาชาวสารอาหารแห้งไว้เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตลูกเรือที่ออกทำการอยู่กลางทะเล แพลลาจะมี เรือขนส่งสัตว์น้ำหรือเรือทอร์ ที่ไว้บริการเพื่อส่งปัจจัยการผลิตและเสบียงให้แก่เรือประมงใน เครื่องขายของตนและขนถ่ายผลผลิตทางด้านการประมง จากเรือประมงในเครื่องขาย ที่ออก ประจําการจับสัตว์น้ำมาส่งให้แก่แพลลาที่อยู่บนฝั่ง ผลผลิตทางทะเลที่ถูกถ่ายออกมาจะถูก ประเมินเป็นเงินแล้วหักเป็นเงินกู้และสะสมไว้ที่ระบบแพลลา ในขณะที่ชาวประมงก็ต้องซื้อปัจจัย การผลิตเพิ่มเติมด้วยวิธีการขนส่งของเรือทอร์ด้วย (ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2556)

3.1.3 การกำหนดของราคาตลาด

ราคาสัตว์น้ำจะขึ้นอยู่กับแพลลาเป็นหลัก การกำหนดราคาสัตว์น้ำจะขึ้นอยู่กับ ปริมาณของสัตว์น้ำในท้องตลาดและความต้องการสินค้าของตลาด ช่วงใดที่ตลาดต้องการสินค้า ประมงประเภทใดเป็นจำนวนมากก็จะทำให้สินค้าประมงชนิดนั้นมีราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะความ ต้องการของต่างประเทศจะส่งผลต่อการรับซื้อของแพลลาเป็นอย่างยิ่ง ความรู้ทางด้านกลไกราคา ของสัตว์น้ำกับกลายเป็นชุดความรู้ที่ถูกผูกขาดอยู่ในกลุ่มของนายทุนแพลลา ขณะที่บรรดา ชาวประมงไม่สามารถที่จะติดตามข่าวสารและรับรู้ข้อมูลของกลไกราคาสินค้าได้ตลอดเวลาหรือ หากสามารถรับรู้ได้ก็เป็นราคาที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ดังนั้นเมื่อมีการผูกขาดทางด้าน ความรู้ของกลไกราคาของตลาดไว้ที่แพลลาจึงทำให้แพลลาสามารถบอกราคารับซื้อผลิตภัณฑ์ ทางทะเลในราคาที่ตนเองต้องการด้วยการกดราคาสินค้าให้ต่ำกว่าท้องตลาด หรือหากสัตว์น้ำบ านิดความต้องการของตลาดสูงแต่สัตว์น้ำมีอย่างจำกัดทำให้ราคาของสัตว์น้ำชนิดนั้นขึ้นสูงไปม ขึ้น แต่ด้วยข้อจำกัดของชาวประมงดังในข้างต้น แพลลากลับเมินเฉยและไม่บอกราคาที่เป็นจริง ซึ่งเป็นราคาที่เพิ่มสูงขึ้นไปแล้ว ผลที่ได้คือแพลลาจะซื้อปลาในราคาที่ปกติหรือต่ำกว่าราคาตลาด และนำมาขายในตลาดที่อ้างอิงกับราคากลางที่สูงขึ้นตามอุปทานของสินค้าชนิดนั้น จึงทำให้ความ แตกต่างทางด้านราคาทำให้เกิดส่วนเกินทางด้านการผลิต ส่งผลให้แพลลาสามารถขูดรีด ชาวประมงได้มากขึ้นด้วย (ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2556)

3.1.4 กระบวนการจัดการและจำแนกสัตว์น้ำออกสู่ตลาด

เมื่อบรรดาชาวประมงจับสัตว์น้ำแล้วมาส่งมอบให้แก่แพลลาเพื่อเข้าสู่กระบวนการ จัดการและแยกผลผลิต ตามประเภทของสัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการแยกประเภทตามประเภทของสัตว์ซึ่งจ มีการแยกออกไปตามขนาดอีกทีหนึ่ง โดยพฤติกรรมการจับสัตว์น้ำของชาวประมงปากน้ำประแสใ ส่วนใหญ่จะจับเป็นเครื่องมืออวนล้อม ซึ่งจะเป็นการจับสัตว์น้ำชนิดเดียวและเป็นการจับทั้งฝูง ดังนั้นการคัดแยกปลาที่จับมาได้จะถูกแบ่งแยกเป็นขนาด ด้วยการแยกเป็น 3 ขนาดด้วยกันคือ ปลาเล็กอาจมีขนาด 100-500 กรัม ปลากลางอาจมีขนาดตั้งแต่ 501-900 กรัม และขนาดใหญ่

น้ำหนักตั้งแต่ 901 กรัมขึ้นไป ทั้งนี้ขนาดของสัตว์น้ำจะมีความสัมพันธ์อยู่กับราคา ขนาดใหญ่ก็จะมีราคาสูงไล่ลำดับลงมาตามขนาด รูปแบบดังกล่าวคือการจำแนกขนาดสัตว์น้ำที่ชาวประมงหาได้กับระบบแพปลา ขณะที่รูปแบบและลักษณะการจำแนกสัตว์น้ำระหว่างแพปลากับโรงงานอุตสาหกรรมอาจมีเพียง 2 ขนาด คือขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งขนาดและน้ำหนัก ที่ได้จำแนกกับชาวประมงไว้ ปลาขนาดเล็กที่ถูกซื้อมาจากชาวประมงจะถูกขายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมในราคาปลาขนาดกลาง ในขณะที่ปลาขนาดกลางที่ซื้อมาจากชาวประมงจะถูกขายเป็นปลาขนาดใหญ่ให้แก่อุตสาหกรรมเช่นเดียวกัน ดังนั้นความแตกต่างทางด้านราคาประเมินราคาที่มีสัมพันธ์กับขนาดของสัตว์น้ำ ได้ก่อให้เกิดความแตกต่างทางด้านราคาเป็นอย่างยิ่ง ดังในกรณีที่ยกตัวอย่างในช่วงต้น หากปลาที่ซื้อมาจากชาวประมงในราคาขนาดกลางกลับถูกขายไปในราคาของปลาขนาดใหญ่ให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม ในปริมาณที่สูงก็จะก่อให้เกิดปริมาณส่วนเกินในสัดส่วนที่สูงขึ้นไปอีก (ชาวประมง, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2556)

จากความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็กกับระบบแพปลา เป็นความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ในรูปแบบของการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและหลักประกันทางความเสี่ยงให้กับชาวประมง สามารถทำการผลิตในอาชีพของตนเองได้ ส่วนเกินการผลิตทั้งหมดถูกรวบรวมและสะสมไว้ที่ระบบแพปลา ขณะที่นายทุนเรือประมง นายทุนประมงขนาดเล็ก กลับมีสถานะเป็นเพียง “แรงงานในท้องทะเล” ทำหน้าที่หาผลผลิตสัตว์น้ำ แต่ผลประโยชน์ที่ตนได้รับกลับมีเพียงเล็กน้อย ถึงแม้ว่า ชนชั้นแรงงานแห่งโรงงานอุตสาหกรรมในท้องทะเลเหล่านี้ จะถือครองปัจจัยการผลิต แต่การครอบครองปัจจัยการผลิตได้แก่เรือประมงก็มิได้เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเพียงผู้เดียว หากวันใด สายป่านแห่งวงจรหนี้ขาดสะบั้นลง เรือประมงที่ตนเองได้ใช้ออกจับสัตว์น้ำก็จะถูกโยกย้ายและเปลี่ยนมือมาสู่นายทุนแพปลา

3.2 ความสัมพันธ์ของนายทุนเรือประมงกับแรงงานบนเรือประมง

การเปลี่ยนแปลงของวิถีการผลิตทางการประมง การเพิ่มพลังการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูง ทั้งในด้านการเดินเรือประมงและการพัฒนาเครื่องมือ เทคโนโลยีเพื่อการไล่ล่าสัตว์น้ำ ความต้องการแรงงานไร้ฝีมือเพื่อขึ้นมาเป็นลูกเรือประมง ความต้องการทางด้านแรงงานไร้ฝีมือทางการประมงได้สอดคล้องไปกับการเคลื่อนย้ายของชาวบ้านในภาค เนื่องด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ หากอยู่บ้านก็ไม่มีความหวัง ไม่มีความทำ พอดีแล้งทำนาไม่ได้ผล ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้ชายหนุ่มชาวอีสานที่ได้รับข่าวสารจากผู้ที่เข้ามาทำก่อนเริ่มเดินทางเข้าสู่ชุมชนปากน้ำประแส เพื่อขึ้นเรือประมงขึ้นหน้าออกทะเลเพื่อจับสัตว์น้ำ ด้วยความหวังเป็นอย่างยิ่งคือการมีรายได้ที่ดีสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จากการได้รับข่าวสารจาก

ญาติพี่น้อง เพื่อนที่กลับมาเยี่ยมบ้านบ้านหรือการชักชวนไปทำงานเป็นลูกเรือของนายหน้าซึ่งจะได้รับค่าหัวจากเจ้าแกหัวละประมาณ 300-500 บาทต่อคน ว่างานบนเรือประมงเป็นงานที่มีรายได้สูง มีรายได้ดีมากกว่ทำงานบนฝั่งมาก มีคำพูดที่ว่า “ทำงานอื่นหนึ่งปี ไม่เท่าทำประมงหนึ่งเดือน” มีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ลักษณะการทำงานไม่ซับซ้อนและไม่ยุ่งยากเพียงแค่สังเกตและคอยทำตามคนอื่น ๆ ก็สามารถทำงานบนเรือประมงได้ (เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 1-49)

การปรับเปลี่ยนทางด้านโครงสร้างแรงงานการประมง จากเดิมส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงานของผู้คนในชุมชน การขยายตัวและการพัฒนาทางประมงทำให้มีแรงงานภาคอีสานเข้าร่วมเป็นแรงงานจับสัตว์น้ำบนเรือประมง โครงสร้างการใช้แรงงานบนเรือประมงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่คนในชุมชนปากน้ำประแส ที่มี 2 บทบาทคือ บทบาทเจ้าของเรือประมงและบทบาทของไตเรือประมงด้วย ในขณะเดียวกันชาวประมงเหล่านี้เข้าสู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของแพปลาเพื่อได้ขยายการลงทุนต่อเรือประมงเพิ่มขึ้นเพื่อปริมาณเรือประมงและประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำที่จะนำไปสู่ปริมาณผลผลิตที่มากยิ่งขึ้น จากการอุปถัมภ์ของแพปลาทำให้บรรดชาวประมงรายย่อยบางส่วนก้าวขึ้นสู่การเป็นนายทุนเรือประมงอย่างเต็มตัว

ตารางที่ 9 จำนวนเรือประมงที่จดทะเบียนการมีไว้ในครอบครองเครื่องมือทำการประมง

ปีพุทธศักราช	จำนวนเรือประมงที่จดทะเบียน
2516	9,813
2517	8,504
2518	7,963
2519	9,388
2520	11,407
2521	12,529
2522	16,146
2523	19,511
2524	14,759
2525	19,756
2526	17,386

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ปีพุทธศักราช	จำนวนเรือประมงที่จดทะเบียน
2527	16,006
2528	15,968
2529	15,816
2530	16,054
2531	15,550
2532	20,979
2533	21,547
2534	18,170
2535	16,820
2536	18,079

ที่มา: งานสถิติการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2527)

จากตารางจะเห็นได้ว่าเรือประมงที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในช่วงนี้ จากการลงทุนเพื่อเพิ่มปริมาณของเรือประมงของตน จากเดิมที่ตัวชาวประมงควบอยู่ 2 บทบาทคือเป็นทั้งเจ้าของเรือและไต่เรือด้วย การขยายการลงทุนเพื่อเพิ่มเรือประมงในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นี้ จึงเกิดการเปลี่ยนสภาพเป็นนายทุนเรือประมงเพื่อชดเชยความมั่งคั่งที่เกิดจากการประกอบกิจการของตนให้มากที่สุด การเปลี่ยนจากชาวประมงรายย่อยก้าวขึ้นสู่การเป็นนายทุนเรือประมงได้จำนวนมากขึ้น โดยส่วนใหญ่กลุ่มคนเหล่านี้จะอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของระบบแพปลาแทบทั้งสิ้น ระบบการควบคุมการทำประมงนายทุนเรือประมงเหล่านี้จะอาศัยความสัมพันธ์ผ่านแรงงานที่มีฝีมือภายใต้การดำเนินกิจการประมงของตนบนเรือประมงแทน

ไต่เรือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดบนเรือประมง นอกจากจะมีความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนเรือประมง แรงงานมีฝีมือเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นผู้บังคับการเรือประมง ทำหน้าที่รับผิดชอบทุกด้านเหมือนเป็นเจ้าของเรือประมง ซึ่งจะต้องมีความชำนาญและประสบการณ์ในการเดินเรือ รู้จักใช้เครื่องมือการเดินทางและจับสัตว์น้ำทุกชนิดบนเรือประมง เมื่อไต่เรือคือผู้จัดการบนเรือประมง ในขณะที่นายทุนเรือประมงจะผู้คอยสนับสนุนปัจจัยการผลิตการออกประกอบกิจการประมงให้แก่ไต่เรือ ดังนั้นการเข้ามาเป็นไต่เรือที่จะต้องได้รับความไว้วางใจอย่างสูง มีความซื่อสัตย์

เนื่องจากจะต้องผู้รับผิดชอบเรือประมงที่มีมูลค่ามหาศาล อุปกรณ์ประมงซึ่งมีราคาหลายล้านบาท ได้กึ่งจึงจะต้องเป็นคนที่เชื่อถือได้ เป็นคนที่รู้จักหรือคนที่นายทุนเรือประมงแนะนำมา ส่วนใหญ่ นายทุนเรือประมงกับแรงงานมีฝีมือจะเป็นคนในชุมชนปากน้ำประแสหรือชุมชนใกล้เคียง และมีความสัมพันธ์ทางสังคมกันอย่างเหนียวแน่น (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2556; เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 55)

ขณะที่แรงงานไร้ฝีมือบนเรือประมงส่วนใหญ่เป็นชาวอีสานก็จะมีหน้าที่ต่าง ๆ บนเรือประมง ตั้งแต่การรับตำแหน่งนายท้ายเรือ ทำหน้าที่บังคับหรือควบคุมให้เรือประมงล่องไปในทิศทางที่ต้องการ โดยมีได้กึ่งเป็นผู้ควบคุมว่าควรถือท้ายไปในทางทิศใด ยี่ซั่วหรือหัวหน้าคนงาน ทำหน้าควบคุมการทำงานและร่วมมือกับลูกเรือทั้งหมด อินเนียร์คือตำแหน่งช่างเครื่องยนต์ประจำเรือ ทำหน้าที่ดูแล ตรวจเช็คบำรุงรักษาเครื่องยนต์ที่ใช้ในเรือทั้งหมด จุมโพ คือตำแหน่งพ่อครัวบนเรือประมง ทำหน้าที่หุงหาอาหารให้ลูกเรือและสมาชิกทุกคนบนเรือประมง โดยตำแหน่งของจุมโพส่วนมากจะก้าวขึ้นมาจากคนลากอวนซึ่งเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เนื่องจากจุมโพส่วนใหญ่จะมีอายุค่อนข้างมาก ไม่สามารถใช้แรงงานหนักในตำแหน่งของลูกเรือได้ และตำแหน่งลูกเรือหรือคนอวนหน้าที่หลักของคนอวนคือ วางอวน เก็บอวน เอน้ำแข็งลงเรือ จัดเตรียมน้ำจืด อาหารสด อาหารแห้ง ให้พร้อมก่อนออกเรือประมง ภายหลังการกู้อวนก็จะมาคัดแยกปลาและดองปลา ทำความสะอาดแล้วจึงเป็นอันเสร็จหน้าที่ทุกอย่างบนเรือประมง (เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 50-60)

ลักษณะของโครงสร้างรายได้จะถูกจัดแบ่งเป็นสัดส่วนตามตำแหน่งและหน้าที่บนเรือประมง แรงงานมีฝีมือคือไตเรือและแรงงานไร้ฝีมือคือลูกเรือประมงที่รับหน้าที่ในข้างต้น รายได้ภายหลังจากการหักค่าใช้จ่ายจะถูกแบ่งเป็น 10 ส่วนแล้วแบ่งให้แก่นายทุนเรือประมง 6 ส่วนที่เหลืออีก 4 ส่วนที่ถูกจัดสรรเป็นสัดส่วนอีกครั้ง แล้วนำมาแบ่งเป็นสัดส่วนระหว่างได้กึ่งกับลูกเรือแล้วแต่ตกลงกัน เช่น ได้กึ่งอาจจะได้ไป 10 ส่วนที่เหลือเอาจำนวนลูกเรือ อินเนียร์ จุมโพ ยี่ซั่ว มาหารลูกเรือทุกคนได้ส่วนแบ่งเท่า ๆ กันกันส่วนอินเนียร์ จุมโพและยี่ซั่วนอกจากจะได้เท่าลูกเรือแล้วตนเองยังมีเงินเดือนอีกตามตำแหน่งที่แตกต่างกันบนเรือประมง ซึ่งลักษณะการแบ่งกำไรลักษณะเช่นนี้ยังมีการแบ่งที่แตกต่างกันตามเรือประมงที่ใช้เครื่องที่แตกต่างกันด้วย เช่น แบบมีเงินเดือนประจำและผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษอื่น ๆ ซึ่งการให้เงินเดือนและส่วนแบ่งจะแตกต่างกันไปตามตำแหน่งและลำดับความสำคัญบนเรือประมง โดยได้กึ่งจะได้เงินเดือนและส่วนแบ่งมากที่สุด รองลงมาจะเป็น นายท้าย อินเนียร์ ยี่ซั่ว จุมโพและลูกเรือตามลำดับ (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม, 2556; เสาวภา พรสิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 64-68)

ตารางที่ 10 อัตราค่าจ้างและผลประโยชน์ตอบแทนที่ลูกจ้างเรือประมงได้รับ

ตำแหน่งในเรือ	หน่วย	อัตราค่าจ้างและผลประโยชน์ตอบแทน									
		เงินเดือนอย่างเดียว		ส่วนแบ่งรายได้อย่างเดียว				เงินเดือนและเงินส่วนแบ่งรายได้			
				ก่อนหักค่าใช้จ่าย		หลังหักค่าใช้จ่าย		เงินเดือน		ส่วนแบ่งรายได้	
		ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด
ได้กั้ง	บ/ด	2,000	20,000	2,000	8,000	-	-	2,000	10,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	1.5	10.0	2.8	10.0	-	-	2.0	15.0
นายท้ายเรือ	บ/ด	3,000	4,000	-	-	-	-	600	5,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	-	-	1.5	2.0	-	-	0.4	2.0
อินเนียร์ (ช่างเครื่องยนต์)	บ/ด	3,000	3,500	-	-	-	-	600	4,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	-	-	0.7	1.5	-	-	1.0	2.0
จุมโป (คนครัว)	บ/ด	1,500	2,000	-	-	-	-	200	4,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	-	-	na	1.5	-	-	1.0	2.0
ยี่ขิว (หัวหน้าคนงาน)	บ/ด	2,500	3,000	-	-	-	-	2,000	4,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	-	-	na	1.5	-	-	0.4	2.0
ลูกเรือ (คนอวน)	บ/ด	1,500	2,500	-	-	-	-	450	2,000	-	-
	ร้อยละ	-	-	-	-	1.3	1.5	-	-	0.2	0.2

ที่มา : รายงานข้อมูลสถิติเกี่ยวกับกิจการประมงทะเลของสำนักงานแรงงานจังหวัดในจังหวัดที่ทำการประมงทะเล 6 จังหวัด (เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 69)

ลักษณะส่วนแบ่งของรายได้ส่วนใหญ่จะนิยมแบ่งรายได้ภายหลังจากการหักค่าใช้จ่ายแล้ว ส่วนแบ่งของรายได้จะมีความแตกต่างกันตามลำดับความสำคัญและการลงแรงตามตำแหน่งต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับข้อตกลงก่อนออกทำการประมง ซึ่งจะได้มากน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์และเครื่องมือ ขนาดของเรือประมง และที่สำคัญคือการเจรจาต่อรองระหว่างนายทุนเรือประมงกับได้กั้งและลูกเรือในตำแหน่งต่าง ๆ ด้วย (บุญแต่ง ธนสาร,สัมภาษณ์, 9 มกราคม, 2556; เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 69)

จากลักษณะการแบ่งส่วนของรายได้ของนายทุนเรือประมงที่มีฐานะเป็นผู้ลงทุนได้กั้งและลูกเรือทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการแบ่งส่วนรายได้จะมาจากปริมาณการจับสัตว์น้ำในแต่ละครั้งของการทำประมงกล่าวคือ ถ้าจับมากก็จะได้ส่วนแบ่งที่มากขึ้นตามลำดับ ลักษณะการแบ่งส่วนรายได้ให้แก่แรงงานบนเรือประมงกลับกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลูกเรือประมงมองทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นแหล่งผลิตความมั่งคั่งให้กับตนเอง โดยมีนิยามว่า “สัตว์น้ำคือเงินตรา” ดังนั้นพฤติกรรมการจับสัตว์น้ำของชาวประมงจะจับสัตว์น้ำทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นปลาใหญ่ ปลาเล็กปลาน้อย

ที่สามารถนำมาจำหน่าย ส่งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเป็นอาหารสัตว์ได้ วิธีคิดได้นำมาสู่รูปแบบ และพฤติกรรมกำจับสัตว์น้ำแบบแย่งชิงทรัพยากรที่มีปัญหาและประสบกับวิกฤติการณ์สัตว์น้ำที่เสื่อมโทรมอยู่ก่อนแล้วจึงนำไปสู่การขุดทรัพยากรที่มากยิ่งขึ้น

3.2.1 ความสัมพันธ์ของแรงงานมีฝีมือกับแรงงานไร้ฝีมือ

การทำงานบนเรือประมงในทุก ๆ ตำแหน่งย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ได้เรือจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกทำการประมง ได้เรือจะมีความรับผิดชอบต่อการออกเรือประมงและดูแลรับผิดชอบการทำประมงของแรงงานบนเรือประมงทั้งหมดและเป็นผู้นำดหมายลูกเรือในการออกเรือประมง บทบาทของได้กั้งยังสามารถทำหน้าที่ผลักดัน ให้แรงงานไร้ฝีมือในควบคุมของตน ได้กั้งยังทำหน้าที่ฝึกสอนแรงงานบนเรือที่มีความสนใจและมีแววให้ขึ้นเป็นแรงงานที่มีฝีมือได้ โดยก้าวขึ้นมาตามลำดับขั้นตอนจากคนลากอวน อินเญียร์ ผู้ช่วยได้กั้งและได้กั้งตามลำดับ

การเรียนรู้จากตำแหน่งของลูกเรือจนก้าวขึ้นมาเป็นตำแหน่งผู้ช่วยได้กั้งอาจใช้เวลายาวนานตามความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อขึ้นมาเป็นผู้ช่วยได้กั้งก็จะเรียนรู้การทำงานของได้กั้งคือ การอ่านค่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่สำคัญบนเรือประมง ได้แก่ เครื่องโซนาร์ เรดาร์ การใช้เข็มทิศ การหาแหล่งปลา การดูฝูงปลา เรียนรู้ทิศทางการวางอวน การเรียนรู้วิธีการและเทคนิคการเดินเรือและการจับปลาจากได้กั้ง การสอนความรู้การทำประมงได้กั้งจะเป็นผู้พิจารณาว่าผู้ใดเหมาะสม มีความสนิทสนมกับได้กั้ง อ่อนน้อมถ่อมตน มีความประพฤติที่ดีและมีความสนใจ ได้กั้งก็จะให้ความรักความเมตตาสอนเทคนิคการเดินเรือ การจับปลาให้เรียกว่าการครอบมือ และเมื่อวิชาการเดินเรือและการประมงถูกถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ ได้กั้งจะเป็นผู้รับรองความสามารถเป็นได้กั้งได้ ก็จะไปแนะนำกับเจ้าแกเรือประมงให้การรับรองว่าบุคคลนี้มีความรู้ความสามารถเป็นได้กั้งได้ แล้วเจ้าแกเรือก็จะให้ความเชื่อถือและมั่นใจบุคคลที่ได้กั้งพาไปแนะนำและยอมรับ “แรงงานมีฝีมือคนใหม่” ให้เข้ามารับผิดชอบเรือของตน (เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุดุภรัตน์, 2535, หน้า 53-54)

ขณะที่แรงงานบนเรือประมงต่างก็คาดหวังกับฝีมือลายมือของได้กั้งในหลายด้านด้วยกัน หากแม่ทัพคือผู้นำรับผิดชอบควบคุมเหล่าพลทหารออกไปรบกับศัตรู ได้กั้งเรือก็เปรียบเสมือนผู้นำบนเรือประมง ที่จะนำพาไพร่พลทหารที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตนลูกเรือออกจับสัตว์น้ำออกไล่ล่าสัตว์น้ำและกลับพร้อมกับชัยชนะที่อย่างสง่าผ่าเผย ดังนั้น แรงงานเรือประมงจึงมีความคาดหวังอยู่กับได้กั้งเรือเป็นอย่างมากยิ่ง ได้กั้งที่มีความสามารถในการจับสัตว์น้ำได้มาก จะสร้างความยินดีให้กับทั้งนายทุนเรือประมงและแรงงานไร้ฝีมือเหล่านี้ทั้งสิ้น ทั้งนายทุน

เรือประมงและลูกเรือจะได้ส่วนแบ่งจากการออกเรือจับสัตว์น้ำในครั้งนั้นเป็นเป็นจำนวนมาก จ กลายเป็นการประทับตราสัญญาให้กับแรงงานมีฝีมือเหล่านี้ว่าคือ ผู้ที่สร้างความมั่งคั่งให้กับ กิจกรรมประมงของตน ตราสัญญานี้จะสามารถจะดึงแรงงานเรือประมงจากเรือลำอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วม ทำการประมงกับตนเองได้ (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2556; เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 54)

นอกจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้แรงงานเรือประมงต่างคาดหวังไว้กับได้เรือ ลูกเรือยังต้องมั่นใจและเชื่อถือได้ว่าผู้นำกองทัพบนเรือประมง จะสามารถนำพาตนเองและแรงงานทุกชีวิตบนเรือให้มีชีวิตรอดในยามที่เกิดสภาวะคับขันได้ เช่น การขับเรือหนีรอดการจับกุมของเรือรบต่างชาติหรือเรือโจรสลัด (เรือผี) ตลอดจนการขับเรือประมงฝ่าพายุคลื่นลมทะเล ในยามที่สภาวะอากาศแปรปรวน ความสามารถเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่แรงงานมีฝีมือเหล่านี้ต้องมี ซึ่งจะ เป็นการสร้างความมั่นใจทางด้านชีวิตของลูกเรือแต่ละคนด้วย (เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 55)

3.3 ความสัมพันธ์ของแรงงานในครอบครัว

ระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและครอบครัว ในระบบการผลิตของประมงแรงงานของผู้ชายใน เครือญาติและลูกชายจะเป็นหลักในการประกอบกิจกรรมการประมง นายทุนเรือประมงจะสนับสนุนให้บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะลูกชาย พ่อแม่จะปลูกฝังบุตรของตนไว้กับแรงงานมีฝีมือ เพื่อเป็นหลักประกันในการสืบทอดธุรกิจการประมงของตน นายทุนเรือประมงจะส่งลูกชายขึ้นเรือประมงไปฝึกงานอยู่กับได้กั้ง บุตรของนายทุนเหล่านี้ส่วนมากจะมีความรู้ทางการศึกษาอยู่ในระดับสูง อย่างน้อยอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปลายจนกระทั่งในระดับที่สูงขึ้นไป ดังนั้น การขึ้นเรือประมงเพื่อไปเรียนรู้กับได้กั้ง คนกลุ่มเหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้ดีเนื่องจากมีทักษะทางภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องไปกับเทคโนโลยีการทำประมงในสมัยใหม่ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้สามารถจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม, 2556; เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 55)

การเรียนรู้ของบุคคลในครอบครัวและลูกชาย สามารถเข้าถึงเครื่องมือการทำประมงและความรู้ที่สามารถสอบถามได้โดยตรงจากแรงงานมีฝีมือบนเรือประมง ขณะที่ได้กั้งก็ต้องสอนเทคนิควิธีการจับปลา การดูฝูงปลา พื้นที่ในการจับปลา การขับเรือ และเรื่องราวอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นในการเดินเรือแก่บุตรและคนในครอบครัวของนายทุนแพปลาด้วย ดังนั้นบุคคลในครอบครัวของของกลุ่มนายทุนสามารถที่จะก้าวขึ้นมาเป็นแรงงานที่มีฝีมือได้ เพื่อเป็นแรงงานหลัก

และคำประกันการดำเนินการประมงในครอบครัวของตนได้ (บุญแต่ง ธนสาร, สัมภาษณ์, 9 มกราคม, 2556; เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ อุศุภรัตน์, 2535, หน้า 55)

ครอบครัวได้เห็นความสำคัญกับการศึกษาสูงขึ้น รายได้ที่มาจากการประมงส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายให้กับบุตรของตน ขณะที่บุตรชายคนในครอบครัวต่างคาดหวังกับความรู้ที่ได้มาจากระบบการศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการ การสืบทอดอาชีพการประมงของตนในระบบธุรกิจครัวเรือน นั่นคือการก้าวขึ้นมาเป็นผู้ควบคุมและดูกิจการเรือประมง บุตรชายจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สองด้านคือ การเรียนรู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาและการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพการประมงที่เป็นของครอบครัว ขณะที่บุตรสาวในครอบครัวของชาวประมงจะมีหน้าที่ต่อการศึกษาที่อยู่ในระบบเพียงแบบเดียว เมื่อเสร็จจบการศึกษาก็จะออกหางานทำกับภาคเอกชน โดยการเข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของภูมิภาคหรือบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนรายได้ที่มาจากการรับจ้างไม่จำเป็นต้องมาช่วยเหลือหรือจุนเจือครอบครัวทางด้านปัจจัยการผลิตระบบประมงเนื่องจากธุรกิจมีการลงทุนที่ค่อนข้างสูง นอกจากรายได้จะนำมาให้บิดามารดาเพื่อเป็นทุนหาซื้อข้าวปลาอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน (ชัชวาล เจริญพร, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2555)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางการผลิตของระบบประมงภายใต้บริบทในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นี้ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางด้านการประมงที่เปรียบเสมือนโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตสัตว์น้ำแห่งท้องทะเล ที่บรรดากลุ่มนายทุนเรือประมงและชาวประมงที่เป็นผู้ออกแรงจับสัตว์น้ำเพื่อส่งให้กับบรรดานายทุนที่อยู่ในระบบแปปลาเพื่อนำไปจำหน่ายสู่ตลาดคือที่หนึ่ง แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เหล่านี้ถึงแม้จะเป็นผู้ครอบครองปัจจัยการผลิตแต่การดำเนินการกิจกรรมของตนนั้นปราศจากซึ่งความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ ไม่มีอิสระ และถึงแม้จะมีอำนาจในการควบคุมแรงงานบนเรือประมงของตนเองได้แต่ ปราศจากซึ่งอำนาจต่อรองทางด้านการตลาดและปัจจัยที่เป็นต้นทุนการผลิต ขณะที่อีกโครงสร้างหนึ่งที่เป็นหน่วยย่อยหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบโรงงานแห่งท้องทะเล ระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์ในระบบเงินตรามากขึ้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทางการผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณเงินตราที่มาพร้อมกับแรงงานที่มีฝีมือได้ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของระบบเครือข่ายและครอบครัวยังคงเป็นหลักประกันสำคัญเพื่อให้การประกอบธุรกิจการประมงของนายทุนเรือประมงในสามารถดำรงอยู่ได้ แรงงานของเพศหญิงเริ่มหลุดออกจากระบบความสัมพันธ์การผลิตในครอบครัวประมง เพื่อไปหาแหล่งงานอื่นที่เหมาะสมและมีหลักประกันที่มั่นคง

สรุป

การล่มสลายของทรัพยากรทางทะเล เปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่ทางทะเล ได้สร้างแรงกดดันให้กับนายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กอย่างรุนแรง ขณะที่รัฐได้ลดบทบาทการสนับสนุนทางด้านการประมงทางทะเลหันไปให้ความสนใจกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ท่ามกลางสภาวะดังกล่าวจึงทำให้บรรดานายทุนเรือประมงและนายทุนประมงขนาดเล็กจำเป็นต้องปรับปรุงขยายเรือประมงและเครื่องมือเพื่อติดตาม ไล่ล่าสัตว์น้ำในพื้นที่ของท้องทะเลที่ไกลมากขึ้น การขยายการลงทุนปัจจัยการผลิตและต้นทุนการออกจับสัตว์น้ำที่มีมูลค่าสูง จึงทำให้เข้าอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ในรูปแบบของแรงงานพันธสัญญา (Contract labor) ของระบบแปปลามากยิ่งขึ้น ผลผลิตที่ตัวเองหามาส่งต่อให้กับระบบแปปลาเพื่อทำหน้าที่จัดการทางด้านการตลาด มูลค่าส่วนเกินส่วนใหญ่ถูกขูดรีดและสะสมไว้ที่นายทุนแป ขณะที่ความสัมพันธ์ของแรงงานในโครงสร้างการประมงได้เปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์ทางด้านเงินตราที่สูงมากขึ้น ขณะที่แรงงานผู้ขายในครอบครัวจะเป็นหลักประกันหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจการประมงของตนนั้นดำรงอยู่ได้